

משרד החינוך התרבות והספורט  
האגף לתרבות תורנית

# מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 155 - ניסן-אייר התשס"ד

**חברי המערכת:** הרב אליהו אביעד, הרב אריה וינברגר, ד"ר אריה סטריקובסקי, יפעת סלע,  
שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל

**סדר וגרפיקה:** שושנה שחר

**עיצוב עטיפה:** שושנה שחר (הציור לקוח מתוך "הגדת עיר דוד")

**הדפסה:** "סקורפיו"

**הוצאה לאור:** מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

**כתובת למכתבים:** הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט  
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464

אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית: [www.education.gov.il/toranit](http://www.education.gov.il/toranit)

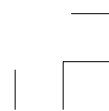
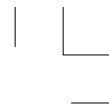
© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ד

## תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות לחודש ניסן-אייר
14	חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 26
18	חומר עיוני למדריכה - "אתה בחרתנו מכל העמים"
19	דינים - מהלכות פסח
19	מהלכות פסח
21	לוח המודעות מס' 137 - משחק דרך: מקומות בירושלים
22	כל חודש בול - בול יום הזיכרון
24	פסיפס קהילות ישראל - יהודי מרוקו - חלק א'
30	פעולות
30	א. הלוח העברי
34	ב. פסח
37	ג. חגי אייר
49	ד. פרשת השבוע
54	אירועים לציון שנת היובל ליד ושם
45	חומר עזר
56	א. זמן חירותנו
59	ב. יום העצמאות
62	פתרונות לתשבץ "משחק דרך: מקומות בירושלים" ול"היכן האפיקומן"



# תאריכים ומאורעות בחודשי ניסן-אייר



(אירועים ואתרים)

## חודש ניסן

חודש ניסן הוא החודש השביעי מחודש תשרי. על פי התורה הוא החודש הראשון לחודשי השנה על פי הכתוב "החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם" וכו' (שמות י"ב, ב).

### שמות החודש

שלושה שמות לחודש זה: ראש חדשים-החדש הראשון, חודש האביב וניסן. התורה קראתו 'החדש הראשון', כי הוא נמנה תמיד ראשון לכל חודשי השנה, וכן היא קוראת לו 'חדש האביב' מפני שבו הצמח וכל חי פורח ומתחדש ובו ניתן חיים ועושר בעולם; ואילו 'ניסן' הוא השם הבבלי שהעלו ישראל עמם מבבל, ואף הוא על שם האביב נקרא, כי 'ניסן' משורש ניצן, על שם 'הניצנים נראו בארץ'. והחכמים האחרונים מצאו רמז של נוטריקון בשם אביב, ואמרו: אביב - אב"ב, כלומר, הראש לכל שנים-עשר החודשים, ובלוח גזר נקרא ירח עידר (קציר) פשתי על שם קציר הפשתן.



**מזל החודש:** טלה, על שם הישה לבית אבות' שציוותה התורה לישראל להביא לקרבן פסח. אכן, גם לפני שנצטוו ישראל לקחת שה לפסח בחודש זה, היו האומות, ובייחוד המצרים, מציינים את תקפו של החודש הזה במזל טלה המצטייר מן הכוכבים המשמשים בחודש זה, לפי שהטלה סימן עשירות ובלשון הקודש נקרא גם 'עשתרות' על שם שמעשירות את בעליהן, ובחודש זה מקור הברכה והחיים לכל השנה.

## אירועים

**י"ב בניסן - פרשת צו - שבת הגדול** - השבת שלפני חג הפסח נקראת שבת הגדול על שם ההפטרות שקוראים בשבת זו, המסתיימת בפסוק "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא" (מלאכי ג: כג). ויש אומרים שהשם נקרא על-שם הנס הגדול שאירע לאבותינו במצרים, כשכל אחד ואחד לקח שה כדי להקריב את קרבן הפסח, על אף התנגדות המצרים שיקריבו ישראל את האליל שלהם ומכיון שהנס התרחש בשבת צוינה השבת הזאת לדורות. בשבת זו נוהג רב בית הכנסת לדרוש בהלכות פסח ולקחי החג.



**ט"ו-כ"א בניסן - חג הפסח.** מציין את המאורע המרכזי בהיסטוריה של עם ישראל - היציאה מעבדות לחירות בדרך לקבלת עול מלכות שמים במעמד הר סיני. המטרה המרכזית של חג הפסח, כפי שצינו חכמי ישראל, היא שמירת האירוע של יציאת מצרים בזיכרון העם, והעברתו לדורות הבאים המצווה הזאת כתובה בתורה בפסוק: **"והגדת לבנך"** (שמות יג: ח).

**פסח תשס"ב (2002) - מבצע חומת מגן.** בעקבות הפיגוע הגדול במלון פארק שבנתניה בליל הסדר, צה"ל נאלץ לחזור לשטחי הרשות הפלשתינאית כדי לשרש את הקנים של הטרור הערבי. בלחץ נשיא ארצות הברית ומדינות אירופה, ראש ממשלת ישראל הורה לצה"ל לסגת מהערים הערביות שנכבשו מחדש, אבל משהחל שוב גל הפיגועים נגד אזרחי ישראל, הבינו האמריקאים והאירופאים שפני הרשות הפלשתינאית אינם לשלום והיא אינה מעוניינת ומסוגלת להפסיק את הפיגועים, אישרו כניסת צה"ל לכלל אזורי הרשות כדי למגר את מקורות הטרור "בדרך נחושה", ומאז צה"ל עדיין שם. לאחרונה הממשלה החלה בבניית גדר ביטחון כדי להגן על היישובים מחדירת מחבלים. בניית הגדר עוררה סערה בינלאומית ובעת כתיבת שורות אלו הפרשה נמצאת בדיון בבית הדין הבינלאומי בהאג שבהולנד.



**ט"ז בניסן - תחילת ספירת העומר.** ממוצאי יום א' של פסח ועד ערב חג השבועות, סופרים בכל ערב לאחר תפילת ערבית את הימים ואת השבועות שעברו, על פי הציווי בויקרא כג: טו: "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות תהיינה". הספירה מבטאת את ההשתוקקות לקראת חג מתן תורה במשך 49 יום. השם ספירת העומר נובע מכך, שהתחלת הספירה היא ביום שבו היו מקריבים - בזמן שבית המקדש היה קיים - את קרבן "עומר התנופה", שהוא קרבן מנחה משעורים, מהתבואה החדשה שנקצרה בליל שישה עשר בניסן. בימי ספירת העומר נוהגים בקצת מנהגי אבילות (אין מתחתנים, אין לובשים בגד חדש, אין מסתפרים ועוד) - זכר ל-24 אלף תלמידיו של רבי עקיבא שמתו במגיפה בזמן ספירת העומר, על שלא נהגו כבוד זה בזה.

(על פי "כי הם חיינו", הרב שלום דב וולפא)

### **כ"ח בניסן - יום הזיכרון לשואה ולגבורה.**

מדינת ישראל קבעה מועדים בלוח השנה העברי לזכר השואה. הרבנות הראשית קבעה את יום עשרה בטבת ל"יום הקדיש הכללי" - יום זיכרון לקרבנות השואה שיום מותם ומקום קבורתם לא נודע.





בשנת תשי"י (1950) נקבע על-ידי הכנסת יום כ"ז בניסן כיום הזיכרון לשואה ולגבורה. ביום זה הסתיים בשנת תשי"ג (1943) מרד גיטו ורשה, שהיה לסמל לגבורה ולהתקוממות היהודית בתקופת האימים של השואה. השנה כדי למנוע חילול שבת החליטה הממשלה לדחות את יום השואה ביום.

## חודש אייר

חודש אייר הוא החודש השמיני מחודש תשרי. על פי התורה הוא החודש השני ניסן. במקרא נקרא חודש אייר בשם זיו. השם זיו בא מאכדית ופירושו אור. הוא בא להדגיש את האור המיוחד שישנו בעולם בחודש זה, הבא אחרי חודשי החורף הקודרים כחודש השני של האביב.

המסורת היהודית מייחסת סגולות חשובות לאור של חודש אייר כמרפא את הגוף ואת הנפש. כפי שזה רמוז בראשי תיבות של השם אייר "אני ד' רופאך" (שמות א, כו) וכותבים את השם אייר בשתי יודין - אייר להדגיש שהריפוי מתייחס לגוף ולנפש. חז"ל מספרים שכשיצאו בני ישראל ממצרים היו חולים ובעלי מומים בגוף ובנפש, סומין וחיגרים וחרשים, ואף הרגישו את עצמם כעבדים לפרעה, אמר הקב"ה התורה



כולה שלמות שנאמר "תורת ד' תמימה..." אתן אותה לבעלי מומין? הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה וריפא את בני ישראל מהמומים שלהם ואחר כך הביאם בחודש סיון למתן תורה. בלוח גזר נקרא אייר "ירח קציר שעורה".

**מזל החודש:** שור. הוא מסמל את השור החורש את השדות, כפי שנאמר "ורב תבואות בכח שור" (משלי, יד, ד) והוא גם מזכיר את העלאת הביכורים, שהשור החורש התבלט בה באופן מיוחד.

על-פי "הגאולה בסוד חודשי השנה", ד"ר ש. ז. כהנא

## אירועים

נהוג לקיים את יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום העצמאות בד' ו-ה' באייר. השנה חל ד' באייר בשבת, ולכן כדי למנוע חילול שבת החליטה הממשלה לדחות את יום הזיכרון ויום העצמאות לה' ו-ו' באייר.

**ה' באייר - יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.** יום הזיכרון נקבע כדי לזכור ולהזכיר את קרבנם וגבורתם של לוחמי מערכות ישראל אשר מסרו את נפשם על תקומת העם והארץ. המעבר מיום הזיכרון ליום העצמאות הוא מאוד חד - מתוגה לשמחה - אך קבעו את ההצמדה בין המועדים הללו כדי לציין את הקשר האמיץ בין קרבנם של הלוחמים לבין הקמת המדינה.





**ו' באייר - יום העצמאות למדינת ישראל.** ביום ה' באייר תש"ח (1948) החליטה מועצת העם "על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל - היא מדינת ישראל". יום זה הוא עדות חיה לתוקפה של הברית האלוקית, המקשרת בין עם ישראל לארצו. רוח תחיה לאומית סחפה את יהדות העולם בעקבות הקמת המדינה, אשר הזינה וחזקה את האמונה בברית שכרת אלוקים עם העם היהודי להיות ממלכת כוהנים וגוי קדוש. לפני הקמת המדינה המצב בארץ הכתיב עליות בלתי חוקיות ומבצעי העפלה נועזים. ארגוני המחותרת ניסו, כל אחד בדרכו, לשחרר את הארץ משלטון הבריטים. בי"ז בכסלו תש"ז (29 בנובמבר) נתקבלה בעצרת האומות המאוחדות החלטה על הקמת מדינה יהודית ריבונית. בעקבות ההחלטה, גאה גל של התלהבות והתעוררות בקרב יהודי הארץ והעולם. הערבים פתחו במאבק מזוין נגד החלטת האו"ם, במעשי רצח ובהתנפלויות על ערים ויישובים יהודיים. ביום ה' באייר תש"ח (1948), בשעות אחה"צ של יום השישי, התכנסו מנהיגי היישוב, חברי מועצת העם, והכריזו על הקמת מדינת ישראל. בלילה שלאחר מכן פרצה מלחמת השחרור בין כל צבאות ערב לבין היישוב היהודי. בתום חודשי המלחמה נחתמו הסכמי שביתת הנשק עם צבאות ערב וכך נקנתה עצמאות מדינתנו בדם רב.

*(על פי "במעגלי החיים", הרב יונה מצגר, נחום לנגנטל)*



**י"ד באייר - פסח שני.** מי שלא יכול היה להקריב את קרבן הפסח בבית המקדש בערב פסח, היה מביא את הפסח בי"ד באייר, והיה לו אז יום שמחה. ולכן אין אומרים תחנון בתפילה ביום זה. יש הנוהגים לאכול ביום זה מצה שנשארה מפסח, לזכר קרבן הפסח שנאכל עם המצות. מועד זה של פסח שני, ניתן לבני ישראל בשנה השנייה ליציאת מצרים. הקב"ה ציווה אז שבני ישראל יקריבו את הפסח במועדו (אף-על-פי שבני ישראל היו עדיין במדבר), אולם נמצאו אנשים שהיו טמאים ולא יכלו להקריב הפסח, הם ביקשו שתינתן להם הזדמנות נוספת להקרבת הפסח. כשראה ה' שהם משתוקקים לזה בכל ליבם, נתן להם מועד שני לתקן את מה שחיסרו בי"ד בניסן.



**ט"ו באייר תשכ"ה (1965) - אלי כהן - 39 שנים להוצאתו להורג בסוריה.**

איש המודיעין, סא"ל אלי כהן הוצא להורג בתלייה בדמשק ב-18 במאי 1965 באשמת ריגול לטובת ישראל. ב-1960 גויס אלי כהן ל"מוסד" ונשלח לארגנטינה. נבנתה עבורו זהות של גולה סורי בשם כאמל אמין דאבת'. בראשית 1962 הגיע אלי כהן לדמשק ופיתח מערכת קשרים אישיים





עם צמרת הממשל והצבא של סוריה. אלי נהג להעביר שדרים מן הדירה שלו אל משרדי "המוסד" בתל-אביב. הודות לעבודתו המוצלחת ידעה ישראל בשנים 1962-1965 מה מתרחש בצמרת המדינית והצבאית של סוריה.

בראשית 1965 סיים אלי חופשה קצרה בארץ והבטיח לאשתו ולילדיו שזו יציאתו האחרונה "לאירופה". הוא חזר לדמשק, ונתפס כעבור מספר חודשים על ידי שירות הביטחון הסורי בעת העברת שדר לישראל. משפטו נמשך מספר חודשים. ישראל עשתה מאמצים להציל את חייו והבטיחה לממשלת דמשק ממון, משאיות וציוד אחר, אך ללא הועיל. הוא הוצא להורג בתלייה בכיכר מרג'יה בדמשק.

אלמנתו נדיה עומדת זה שנים בראש מאבק ציבורי להחזרת עצמותיו והעלאתן לקבורה בארץ.



השלט הניצב במושב אלי-עד הנקרא על שמו של אלי כהן הי"ד

נכתב על ידי בלמור חקק על פי "חינוך על הפרק 17 - אלי כהן, גיבור בודד בדמשק"

**י"ח באייר - ל"ג בעומר.** לפי המסורת בל"ג בעומר נפסקה פטירתם של עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה. לפי ההלכה אין אומרים בו "תחנון", אין מתענים בו, פרט לחתן ביום חופתו, ונישאים בו (מנהג הספרדים להינשא למחרת בל"ג בעומר). בישראל הוא חג הגבורה. לפי דעה אחת פרץ בו מרד בר-כוכבא ולפי דעה אחרת נחל בו בר-כוכבא ניצחון מסוים במלחמתו ברומאים. בתפוצות ישראל נהגו המלמד ותלמידו, וכן בני נוער, לצאת ביום זה לשדה, למרחבים, לשחק בחץ וקשת, מנהג המזכיר את מרד בר-כוכבא, שלמרות שנכשל נטע את רוח הגבורה בישראל לדורות. ניתנו טעמים נוספים לייחודו של יום ל"ג בעומר. באותו יום החל המן לרדת לבני

ישראל במדבר, בו ביום יצאו רשב"י ובנו אלעזר מן המערה שבתוכה הסתתרו מהחיילים הרומאים שביקשו את נפשם. בל"ג בעומר הוסמכו בידי רבי עקיבא, רבי שמעון בר יוחאי וארבעת חבריו בעת שהסמיכה היתה אסורה. באותו יום היה גילוי סודות התורה בידי רשב"י. יש אומרים שביום ל"ג בעומר נישא רשב"י. לראשונה נמצא בקבלת האר"י שרשב"י נפטר ביום זה ולפיכך נקבע בספר "חמדת ימים" ללמוד לזכרו. על-פיו נערך תיקון מיוחד ללימוד בלילה וביום. מראשית המאה התשע-עשרה נהגו הספרדים בצפת להוליך למירון, בערב ל"ג בעומר, ספר תורה בשירה וריקודים תחת חופה מקושטת. כיום, בנוסף לעלייה לקברו של רשב"י, נוהגים בני נוער ברחבי הארץ להדליק מדורות ולבלות סביבן בשירה ובריקודים.

#### כ"א באייר תש"א (1941) - כ"ג יורדי הסירה

עשרים ושלושה אנשי "הגנה" נבחרים, שיצאו (יחד עם רב-סרן בריטי) בימי מלחמת העולם השנייה לבצע חבלה במיתקני הדלק בטריפולי שבסוריה, שהיתה אז בשלטון צרפתי הווישאית.

עם שחר ה-18 במאי 1941 (כ"א באייר תש"א) יצאה היחידה בסירת מנוע בריטית "ארי היס", כשעל סיפונה שלוש סירות פלישה קלות. אולם עקבותיה נעלמו ועד היום לא נפתרה התעלומה. נתברר רק כי ערב צאתם ליעדם, הפציצו מטוסים בריטיים את טריפולי ולפיכך הוגברו המשמרות באזור בתי הזיקוק ועירנותם גדלה. מכל אלה לא ידעו אנשי הסירה. החקירות המקיפות שנמשכו שנים, העלו מעט מאוד. המסקנה של המפקדה הבריטית הראשית במזרח הקרוב לאחר שנה וחצי של חקירות וביורורים מדוקדקים היתה, כי הסירה נתגלה ונתחולל קרב בין אנשיה ובין הצרפתים, שבו השתתף גם מטוס וכי כל ה-24 נפלו (ה-24 היה מיגור סאר א' פאלמר הבריטי). מקום קבורתם לא נודע. בשנת 1968 נקרא בית הספר לקציני ים בעכו על שם של יורדי הסירה. בהר הצל יד לזכרם (לפרטים נוספים אפשר להיעזר בסרט וידיאו "תעלומת יורדי הסירה" - 63).



הסירה "ארי היס", בה יצאו הכ"ג



**כ"ו באייר תשכ"ז (1967) - פרצה מלחמת ששת הימים.** במשך עשר שנים מאז מבצע קדש תשט"ז (1956) נמשכו התקפות הפדאיון (מחבלים) על יישובים בארץ. גברו האיומים של הערבים להשמיד את ישראל. באביב תשכ"ז (1967) הורחק - לפי דרישת מצרים - כוח החירום של האו"ם מרצועת עזה, מסיני ומשארם א-שייך, שם הוצב מאז מבצע קדש. מצרים סגרה את תעלת סואץ ואת מיצרי טיראן לספינות ישראליות, ובכך נחסם המוצא הישראלי היחיד למזרח, ששם היו מקורות הנפט העיקריים שלה. ישראל נכנסה לכוננות וערכה גיוס מקיף. הוקמה ממשלת ליכוד לאומי.

עם פרוץ המלחמה, שנמשכה שישה ימים בלבד, חילות השריון, הרגלים והצנחנים פרצו את המערך המצרי, הגיעו עד תעלת סואץ ושחררו את מצרי טיראן ושארם א-שייך. על אף אזהרות ישראל, הצטרפה ירדן למערכה וירושלים הופגזה. כוחות ישראליים שחררו את ירושלים המזרחית מידי הירדנים, את העיר העתיקה - כולל הכותל המערבי והר הבית - ואת יהודה ושומרון, והגיעו עד הירדן. בצפון נכבשה רמת הגולן עד למעבר קוניטרה. כשנסתיימה המלחמה ב-10 ביוני שלטה ישראל בכל ארץ-ישראל המערבית, במרחבי סיני וברצועת עזה.

**כ"ח באייר תשכ"ז (1967) - יום ירושלים.** שיאה של מלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז (1967) היה ביום ג', כ"ח באייר, כאשר חדרו כוחות צה"ל לעיר העתיקה, אשר היתה בידי ירדן 19 שנה, ושחררו את הר הבית ואת הכותל המערבי, שריד בית מקדשנו. יום שחרור ירושלים, נקבע לדורות כ"יום ירושלים". מועצת הרבנות הראשית קבעה כי יש לומר קטעי תפילה מיוחדים, ואת תפילת ה"הלל". נוהגים ביום זה לעלות לירושלים ולחגוג ליד הכותל המערבי, כביטוי של תקווה לקיבוץ כל נדחי ישראל ולגאולה השלמה, וכאות הזדהות עם בירת ישראל.

## אתרים

**כ' באייר תרפ"ה (1922) - קמה המושבה רעננה.**



רעננה היא עיר בדרום השרון בין הרצליה במזרח וכפר סבא במערב.

בתרע"ב (1912) התאגדו בניו יורק כשני תריסרים יהודים ציונים, רובם יוצאי אירופה. הם ייסדו את חברת "אחוזה א' - ניו יורק", שמטרתה היתה לרכוש קרקעות בארץ ישראל, להתיישב בארץ ולעבוד את אדמתה. החברים החליטו על התיישבות ביוזמה עצמית, בלי מעורבות



מוסדות וללא מגביות. ב-1914 נעשה ניסיון ראשון לרכוש קרקע בגבעות שפרעם (טבעון כיום); הניסיון נקטע בעת מלחמת העולם הראשונה. ניסיון שני היה בראשית שנות ה-20. לאחר חיפושים ולבטים קנו אדמה בחירבת עזון ממערב לכפר סבא ובקרבת אדמות עין חי (כיום כפר מל"ל). המושבה נקרא עם הקמתה רַעַנְנָה.

בשנים הראשונות עסקו המתיישבים בחפירת הבאר הראשונה בהקמת אוהלים, צריפים ובתים לאורך רחוב "האחוזה", שהיה הציר המרכזי של המושבה, בבניית בית העם, בהקמת גן ילדים ובית ספר, בבניין בית הכנסת, ובחיפוש מתמיד אחר מקורות פרנסה. הם שתלו טבק, גפנים, תירס, בננות וגידלו פרות. ניסיונות אלה היו כרוכים באכזבות רבות ובמעט הצלחות עד אשר עברו לנטיעת פרדסים, ענף שכבש את קרקעות השרון הדרומי.

בסוף שנות ה-20 כבר היו רוב פרדסיה של המושבה הצעירה נטועים. נחפרו בארות נוספות, הונחו קווי מים, נבנו צריפים ובתים בשישה רחובות צדדיים, נוסף לרחוב הראשי שחצה את המושבה לכל אורכה. הוקם קשר אוטומובילים בין תל-אביב לרעננה. שירות רפואי חינם ניתן לתושבים. בראשית שנות ה-30 נבנה בניין לבית הספר העממי, נבנו בריכות לאגירת מים במקומות גבוהים במושבה, הוחל בגביית מסים מן התושבים, ונפתחו חנויות, סניף דואר, סניף קופת חולים, סניף "ייכין" (הוועד החקלאי שעסק בנטיעת פרדסים ובטיפול בהם), ושירותים נוספים. המושבה התנתקה מן ההנהלה בניו יורק בראשית שנות ה-30. הנהלת אחוזה א' הקימה מושבה חדשה, גן יבנה בדרום. רעננה הוכרזה כעיר ב-1981, וכיום מתגוררים בה כ-70,000 תושבים.

בעקבות גלי העלייה שלאחר קום המדינה גדל מספר תושבי רעננה והיא קיבלה צביון עירוני. כתוצאה משיפור מערכת התחבורה הבין-עירונית נהנתה רעננה מפיתוח מואץ ומנהירת משפחות מבוססות מגוש דן, עולים מדרום אפריקה ומארצות הרווחה. היום רעננה היא עיר בעלת איכות חיים מהגבוהות בישראל. רמת החינוך בעיר גבוהה.

עם המוסדות השוכנים בעיר נמנים מכללת רעננה, מוסד החינוך כפר בתיה (הוקם בשנת תשמ"ז [1947] בידי הסתדרות נשי מזרחי באמריקה לקליטת יתומי שואה. היום הוא כולל בית ספר יסודי, תיכון דתי, ישיבה תיכונית ובית ספר להנדסאים), מוסד חינוך כפר נחמן למוגבלים ובית החולים השיקומי בית לוינשטיין.

#### **ביבליוגרפיה**

- **סיפורי ערים** - סיפורן של שישים וארבע ערים, בעריכת זאב ענר, משרד הבטחון ההוצאה לאור.
- **אנציקלופדיה מפה** - כל היישובים וכל האתרים בישראל, בהוצאת מפה-מיפוי והוצאה לאור.



## חדר ראשונים - מוזיאון לתולדות רעננה

מוזיאון חדר ראשונים שוכן בבית "יד לבנים", שהוא המרכז הקהילתי תרבותי המרכזי של העיר רעננה. בבית ספריות השאלה עירוניות, אודיטוריום להרצאות, לימי עיון ולמופעי תרבות, וחדר הנצחה לבני רעננה שניספו במערכות ישראל. חדר ראשונים נפתח ב-1989 והוא מתעד את התקופה מראשית ימיה של רעננה ב-1912 בניו יורק, ועוד ההכרה של המנדט הבריטי במעמדה כמועצה מקומית ב-1936.

בתצוגה בחדר ראשונים נמצאים מפות, דגמים, תמונות המוצגות בטכניקות שונות, שקופיות, יומנים וספרים. כן מוצגים במקום כלי חקלאות. במוזיאון ניתנות הדרכה והפעלה לתלמידים מגן הילדים ועד סטודנטים במכללות.



תצוגה במוזיאון לתולדות רעננה





## חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 26



### ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודש ניסן המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות. לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש אייר. יזכה בפרס המצליח לפתור 7 מתוך 10 החידות.



והנה הוא כאן, במלוא מדיו, מנהגיו והלכותיו. וזה קצת מבלבל. כי אכן נכון, שיש לנו תזכורת שהמספר ארבע הוא המפתח שלה, אבל... ארבע כוסות כמה הן בדיוק?! ארבעה ליטרים, או ארבעה גלונים?! ודי לחכימא! ויבוא בעל הסדר, ויתבלבל, הבה ונקיים מצוות "עזוב תעזוב עמו"!

באחת הפעולות הראשונות, שאת סימנה שכת, נאחז בייאושו בבדיל זיכרון שאמר לו: יש מקום כזה במדבר סיני, והוא אפילו תחנה חשובה ביציאה מעבדות לחירות. או כן, יש עוד מקום המזכיר פעולה זו והוא הרבה יותר צפונה, בארץ המובטחת, ומוצמד לו אפילו שם של אחד מבני האב שגלה עם כל בניו מצריימה. ויבוא השלישי: יש עוד מקום בצפון-צפון הארץ, מקום שממה, המוזכר במזמור המושר בליל שבת. נזכר בכל אלה והתחיל ב'סדר'.

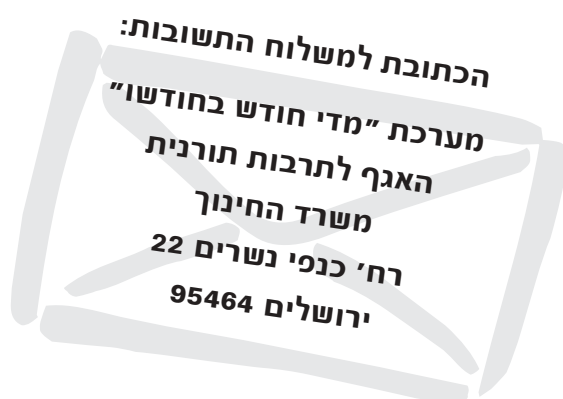
נו, טוף, כמו שאמר ראש ממשלה ידוע. ממשיכים בצורה מסודרת ב'סדר', מדברים על כל התלאות אשר מצאתם בדרך, ומופיעה האמירה, המזכירה את 'תעודת הביטוח' שנתן מלכו-של-עולם ואת יעילותה בעת צרה. ומה הוא הפועל באמירה זו? מחטט ומחטט הוא בזיכרון ויודע שיש נחל מים בצפונה של ארץ שבעת המינים שבה מסתתר הפועל. ואפילו בקצה הדרומי יש אתרים, כן, על פי שניים יקום דבר, שנולדו מאותו פועל. אכן נודע הדבר!

מתנהל לו הסדר, ושתייה ראשונה וגם שנייה עושות את דרכן. היהל' מתנגן כמעט מאליו, ו... לא, זאת לא תקלה, הוא נזכר באניה גדולה ממש, בעצם לא אניה! גרוטאה גדולה ובתוכה דחוסים אלפי מצוקות מהולות בתקוות של אודים מוצלים מאש. ואותו מיצבור ענק נושא את הכותרת הקשורה בחג ובמזמור המבוקש.

הוא, וגם אנו, בעיצמו של ההלל, ואנו בלב הארץ ביישוב הנושא, בשינוי קל, שמו של משכנם של בני הדודים הידועים שקמו עלינו. הקול קול, ושם היישוב המילה הנרדפת לשירת תודה למוציאנו מכור הברזל.

ומגיע חלקם של השירים - רחשי הלב המתנגנים, וגואה השיר שמזכיר את המאפיין של היפוכו של הלילה. או אז עולה ובאה דמותו של המעונה למות בקיסריה מחד ושמו של יישוב בגליל המדבר על או(צ)ר כמוס לימים יבואו.

בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו - מבטיח לנו הכתוב. התוכלו לזהות את האלומות שלנו??

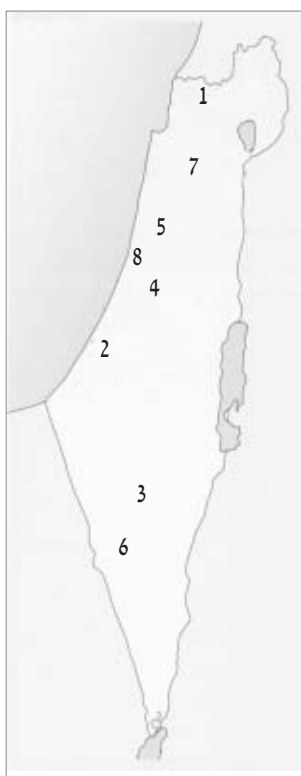


או באמצעות הדואר האלקטרוני: [tarbut-toranit@education.gov.il](mailto:tarbut-toranit@education.gov.il)

## פתרונות לחידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 24

1. **שתולה:** מושב עובדים בגליל העליון כ-9 ק"מ מצפון-מזרח למעלות ליד גבול לבנון. נוסד ב-1969 על ידי בני מושבים מן הגליל יוצאי קורדיסטאן במסגרת מבצע "סוף סוף". ביישוב מרכז ע"ש יוסף וייץ ז"ל, מנהל הקק"ל, פעיל בנושאי התיישבות חקלאות וייעור.

2. **שתולים:** מושב עובדים במישור החוף התיכון כ-3 ק"מ מדרום-מזרח לאשדוד. השם סמלי ומקורו בפסוק "שתולים בבית ד' בחצרות אלוקינו יפריחו" (תהלים צ"ב, יד), נוסד ב-1950 בידי עולים מתימן. נקרא תחילה ביתניה החדשה.



3. **רַנָּן:** מושב עובדים בנגב הצפוני, מערבית-צפונית לאופקים. מקור השם בפסוק "פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן (ישעיה לה: ב). נוסד בשנת 1950 בידי עולים מתימן. בשנת 1952 הם עזבו ובמקומם באו עולים ממצרים בני העדה הקראית.

4. **רִינְתָיָה:** מושב שנוסד בשנת 1947 כ-5 ק"מ דרומית-מזרחית לפתח תקווה. מקור השם בעקבות הכפר הנטוש רִינְתָיָה שכנים לברקת ששמו קשור לאבני החושן. במקום שרידי יקבים חצובים בסלע נזכר במקורות מן התקופה הביזנטית.

5. **חֶרֶב לָאֵת:** מושב עובדים בשרון, ממזרח לכביש צומת שרון-חדרה. מקור השם מן הפסוק "וכתתו חרבותם לאתים" (ישעיה ב: ד). המושב נוסד ב-1947 בידי קבוצת חיילים משוחררים מן הצבא הבריטי ומן הצבא הציני שהפכו לחקלאים.

6. **עיר אובות:** יישוב בצפון הערבה המזכיר בשמו את חניית בני ישראל "ויחנו באובות" (במדבר כא: י-יא, לג: מג). מרבית התושבים יהודים המאמינים בישו. במקום השיזף הזקן ביותר בארץ.

7. **עפולה:** עיר יזרעאל. יישוב עירוני שנוסד בשנת 1925 בעמק יזרעאל (ליתר פרטים ראה "מדי חודש בחודשו", אדר תשס"ד, גיליון מס' 154).

8. **מושב כפר מונש:** מושב עובדים בשרון כ-3 ק"מ מצפון לצומת השרון על שם גיון מונש, גנרל יהודי בצבא אוסטרליה במלחמת העולם הראשונה, מפקד חיל המשלוח שלחם נגד הגרמנים בצרפת ולאחר מכן היה נשיא ההסתדרות הציונית באוסטרליה. המושב הוקם ב-1946 על ידי חיילים משוחררים מהצבא הבריטי על אדמות ואדי קובני שבעמק חפר. בשנת 1967 נמצא במקום מטמון של כלי עבודה ומלחמה עשויים נחושת מהתקופה הכנענית הקדומה. האוסף נמצא עתה במוזיאון ישראל.



**הזוכים בחידון מס' 23:**

די"ר יוסף ניצן - רחובות.

**הזוכים בחידון מס' 24:**

1. יהושע מאיר שופט - יסודות.
2. שושנה וינשטוק - בית אל.
3. אביגיל כ"ץ - עופרה.





### “אתה בחרתנו מכל העמים”

#### אהבת ישראל וארץ-ישראל - מהי?

לפני למעלה מ-100 שנה, קמה תנועה ציונית “חובבי ציון”. בין משימותיה, דאגה ליישוב הארץ, כחלק מפתרון מצוקת יהודי הגולה. לא כל המנהיגים הסכימו לדרך זו...

פעם בא יהודי יקר לרי יוסף זכריה שטרן ז"ל גאון ונבון דעת ושאל בתמיהה: שמעתי שכב' מ"חובבי ציון", הייתכן?

מה? אני מחובבי ציון? והשואל נבהל מתגובת הרב, כמעט והתנצל...

והרב חוזר: אני מחובבי ציון? ... חס וחלילה, מאוהבי ציון!! בלב ובנפש.

המשיך והסביר מה ההבדל ביניהם - בין **חובבי ציון לאוהבי ציון**.

כל בני האדם ברואי ד'. אף על פי כן בני בכורי ישראל! עם נבחר. על העמים נאמר “אף חובב עמים”, יש בהם גם מעשים טובים! גם מגרעות! לכן באו לדרגת “חובב”, אך בני ישראל, הבוחר בעמו... **באהבה!** עם מגרעותיהם, יש בהם מסירות נפש וחסד.

בדיוק כאב האוהב את בנו יחידי אף על פי שחטא... מוסיף הרב ברגש ואני אוהב ציון בלב ובנפש... ומי שאינו אוהב ישראל וארץ ישראל חסרון גדול בו וצריך תיקון...

#### מעשה שהיה...

ד"ר נחמה ליבוביץ ז"ל מספרת שעמדה וצפתה במקבלי ביטוח לאומי. עמד לפניו זקן מהודר שנתבקש להציג תעודת זהות - מצטער שכחתי! הפקיד סרב לשלם לו, וזה החל צועק... איזו מדינה? כל חיי תרמתי ובגלל פרט פעוט כזה, לא אקבל! והמשיך בתרעומת... אחריו עמדה זקנה תימניה, הגיע תורה, הוציאה תעודה, חתמה באצבעה ובפשטות קיבלה ויצאה, אך פיה מלא שבח והודיה לדי' ולמדינה שדואגת למחסור כולם... וגם היא: איזו מדינה! תרמה כמה מטבעות לצדקה ופיה מלא שבח ותודה למדינה, נו, איזו מדינה?

שמעון עזר



## מהלכות פסח

### בדיקת חמץ

בודקים את החמץ אור לי"ד בניסן לאור הנר. לפני הבדיקה מברכים "על ביעור חמץ". בודקים לאור הנר בחורים ובסדקים ובכל מקום שיש חשש שהוכנס בו חמץ. לאחר הבדיקה אומרים "כל שאור וחמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ושלא ביערתיו, יבוטל ויהיה כעפר הארץ" (תרגום מלשון כל חמירא וכו'). בשחרית מקדימים להתפלל, אוכלים חמץ עד ד' שעות זמניות ושורפים החמץ עד סוף שעה חמישית, שאז צריך להיות החמץ מבוער ומבוטל. מיד לאחר השריפה יבטל החמץ.

### תענית הבכורות (י"ד בניסן)

בערב פסח כל בכור חייב לצום לזכר הינצלם של בכורי בני-ישראל במכת בכורות במצרים, ונהגו להקל ולהדר לאחר סעודת מצווה (כגון סיום מסכת), ולאכול מן הסעודה.

### עיקר מצוות ליל הסדר

לחוות את היציאה ממצרים על-ידי:

- סיפור יציאת מצרים** - מצוות עשה היא לספר בליל הסדר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.
- אכילת מצה** - כדי לזכור שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ בשעת יציאת מצרים.
- אכילת מרור** - כדי לזכור שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.
- שתיית ארבע כוסות** - כנגד ד' לשונות של גאולה (והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי).
- אכילת קרבן פסח (בזמן המקדש). בימינו **אוכלים את האפיקומן** לזכרו.

## תפילות מיוחדות בפסח

ביום א' של פסח גומרים את ה"הלל" אבל בימי חול המועד ושביעי של פסח אומרים רק "חצי הלל", משום שאז טבעו המצרים בים סוף שגם הם היו מעשה ידיו של הקב"ה (על-פי המדרש). ביום א' של פסח, בתפילת המוסף מוסיפים **תפילת טל**. מיום זה ועד מוסף של שמיני עצרת אומרים בתפילת שמונה עשרה "**מוריד הטל**" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם". בשמונה עשרה של חול אומרים "**ותן ברכה**" במקום "ותן טל ומטר לברכה". במשך כל ימי החג מוסיפים את תפילת "**יעלה ויבוא**" בתפילות ובברכת המזון. בשבת חול המועד פסח נוהגים לקרוא במגילת "**שיר השירים**" - סיפור האהבה בין הקב"ה לעם ישראל - שהיא אחת מחמש המגילות.

## מדיני ספירת העומר

1. במוצאי יום א' בתפילת ערבית מתחילים לספור ספירת העומר. הספירה נמשכת עד שבועות.
2. מצווה על כל אחד לספור ספירת העומר בעצמו כמו שכתוב "וספרתם לכם", וניתן לספור בכל לשון.
3. צריך לספור ספירת העומר בעמידה, כפי שנרמז בפסוק "עצת ד' לעולם תעמוד" (תהלים לג:יא). עצת - ראשי תיבות - **עומר ציצית תפילין** - לעולם תעמוד (על-פי החיד"א).
4. זמן ספירת העומר בלילה. ואם שכח לספור בתחילת הלילה סופר והולך כל הלילה.
5. אם שכח לספור באחד מהלילות ולא נזכר עד הלילה הבא אינו יכול לברך מכאן ואילך על הספירה, אלא יספור בלי ברכה. אבל אם נזכר מבעוד יום - יספור המנין של אותו היום בלי ברכה ועל-ידי זה יוכל להמשיך לספור מכאן ואילך בברכה.
6. מי ששאל אותו חברו בבין השמשות (לאחר שקיעת החמה) כמה הלילה לספירה? ישיבנו אתמול היה כך וכך ימים לספירה.

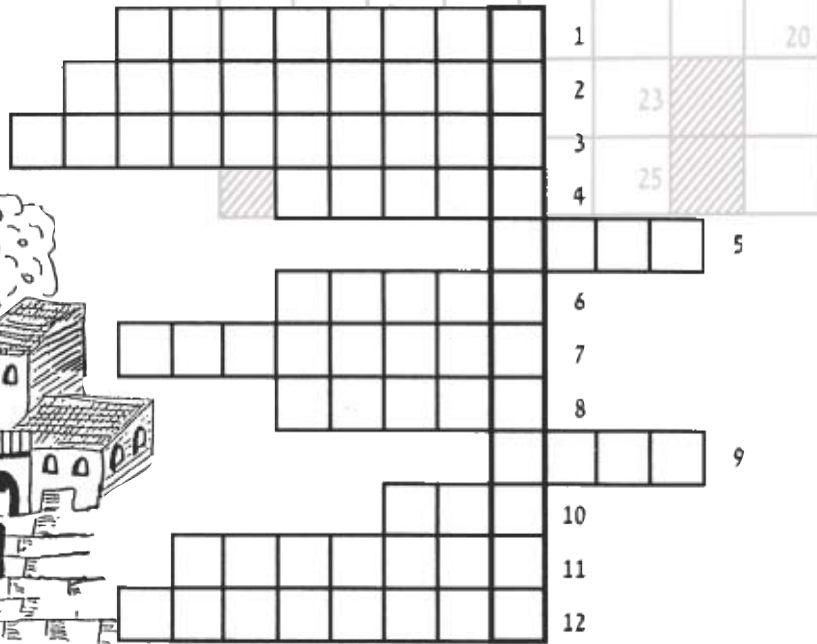
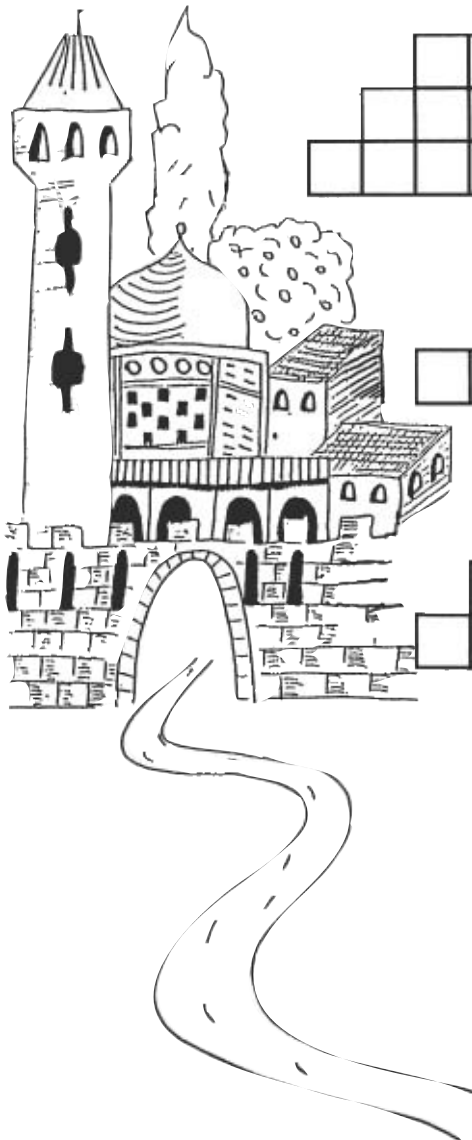


## לוח המודעות מס' 137



### משחק דרך: מקומות בירושלים

פתור את התשבץ וגלה במסגרת כינוי לירושלים.



1. מרד באביו המלך - מצבה.
2. אחד החלקים בעיר העתיקה ששופץ.
3. דרך המובילה לשער האריות.
4. פתחים בחומת העיר העתיקה.
5. חוזה המדינה הקבור בירושלים.
6. בית זכרון לשואה.
7. שכונה חרדית בירושלים.
8. נקבה שחצב חזקיהו להבאת מים לירושלים.
9. חטיבת פלמ"ח שנלחמה לשחרור ירושלים.
10. ירושלים של...
11. ירושלים בקטן.
12. היה על הר הבית.

על פי "ירושלים חידודין סביב לה", בעריכת צבי שינובר ויצחק וייס, הוצאת מופת

ראה פתרונות בסוף הגיליון

## כל חודש - בול!!

יפעת סלע

### בול יום הזיכרון



#### סדרת יום הזיכרון

בכל שנה, מיד אחרי חג הפסח החל בחודש ניסן, וקודם יום העצמאות החל ב-ה' באייר, יוצאת לאור סדרת בולים חדשה שכותרתה "יום הזיכרון".

מידי פעם, מוקדש בול יום הזיכרון לאוכלוסייה מיוחדת. כזה הוא הבול המוצג כאן, בול מסדרת "לזכרם של חללי צה"ל שמקום קבורתם לא נודע" שהופיע לקראת יום הזיכרון בשנת 1975, שנתיים לאחר מלחמת יום הכיפורים שהתחוללה בשנת 1973, לפני 31 שנה.

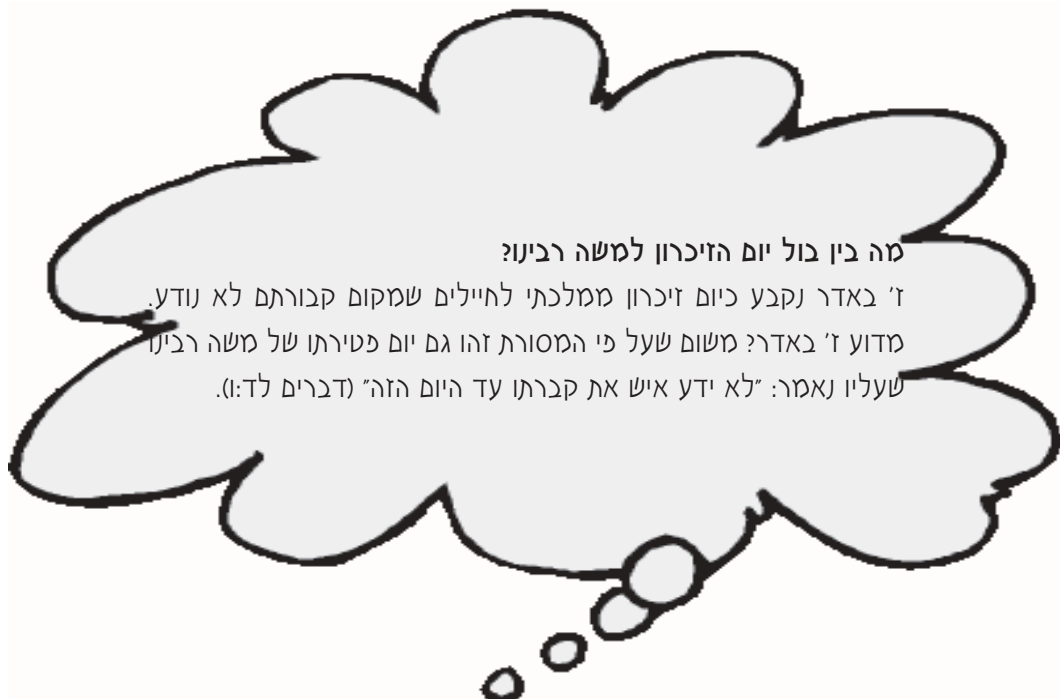
#### שמקום קבורתם לא נודע...

במלחמת יום הכיפורים עמדה ישראל לראשונה מול אחת הטרגדיות הגדולות של כל מלחמה - בעיית הנעדרים. בסערת המלחמה נשארו חללים רבים שלא זוהו ונשארו בחזקת נעדרים, גם לאחר חודשים ושנים של חיפושים ופעולות זיהוי מורכבות, נותרו עשרות לוחמים שמקום קבורתם לא נודע.

בהר הרצל בירושלים, נקבעה חלקה מיוחדת לנופלים אלה והוקמו מצבות לזכרם, אליהם עולים בני המשפחות, להתייחד עם זכר יקיריהם.

## סיפורו של הבול

מראה הבול פשוט ונקי, הוא הופיע ונמכר לראשונה ב-10.4.1975 ומכירתו הופסקה חמישה חודשים לאחר מכן. בתקופה זו נמכרו כ-90,000 בולים ב1.45 ל"י כל אחד.



# פסיפס קהילות ישראל



מאת שמחה סיאני

## יהודי מרוקו - חלק א'

כתבה זו על יהודי מרוקו, היא לציון יובל לעליית יהודי מרוקו לארץ ישראל.

### הרקע ההיסטורי ומנהגי חגים

לחוף שני ימים שוכנת מרוקו: בצפון - לחוף הים התיכון, ובמערב - לחוף האוקיינוס האטלנטי. כאלפיים ושלוש מאות שנה היתה רציפות קיומו של היישוב היהודי בצפון אפריקה, ומשום מיעוט המקורות ההיסטוריים היהודיים הנוגעים לראשית התפוצה היהודית שם, נרקמו אגדות רבות על עשרת השבטים ובני משה שהתיישבו מעבר לסמבטיון, על בית כנסת קדום, עוד מימיו של שלמה המלך, שאבן מאבניו הושקעה בגירבה... אך מעבר לאגדות, עובדה היסטורית היא, שיהודים מבבל ופרס נדדו לצפון אפריקה ושהתקיים קשר הדוק בין הקהילות. המפגש והמזיגה בין יהודי המגרב והמהגרים מספרד, תוניס, פרס ובבל יצרו מרכזי תורה של אותם הימים והביאו לפריחה רוחנית ולהעתקת מרכז הכובד היהודי בצפון אפריקה. שאלות ותשובות שהילכו בין קירואן ופאס לבבל, מעידות על חיי רוח ערים ועל קשרים הדוקים עם העולם היהודי. בכל תקופת הגאונים אין אנו מוצאים ארץ ומדינה שיהודיה עמדו במשא ומתן תמידי עם הישיבות הבבליות כיהודי צפון אפריקה.

סופר גם על יהודים במאה העשירית לפנה"ס, שהפליגו באוניות סוחר פיניקיות וקבעו את מקום מגוריהם בצפון אפריקה. מהגרים יהודים מספרד ופורטוגל הגיעו בגלים במאה החמש-עשרה למרוקו, אחרי גזירות וגירוש ממדינותיהם. למעשה, הקהילה היהודית במרוקו היתה הגדולה שבקהילות היהודיות בארצות האיסלאם.

בנוסף לגודלה התאפיינה קהילה זו של יהודי מרוקו במורכבות של זהויות ובנדידה ביניהן, וזאת במאות התשע-עשרה והעשרים. לזהויות יהודית-ערבית ויהודית-בְּרִבְרִית, שאפיינו את יהדות מרוקו, התווספו שתי זהויות נוספות: יהודית-צרפתית ויהודית-ספרדית. יוצא אפוא שבעקבות ההגירה הפנימית, דיברו יהודים בשתי שפות או יותר (ספרדית, צרפתית, ערבית-יהודית...).

המורכבות של הזהויות שהיתה במרוקו התגברה, משום שברבות הימים חדרו אידיאולוגיות חדשות, כמו הציונות והקומוניזם (באופן חלקי), ויצרו קבוצות חברתיות שחצו את הזהויות האתניות והתרבותיות בה. נדידת הזהויות נמשכה גם לאחר הגירת מספר ניכר של יהודים מקהילת מרוקו.



גם לאחר עצמאות מרוקו, המשיכה להתקיים בה קהילה יהודית, וזאת מתוך בחירה, ובעידודו של המלך מוחמד החמישי.

היהודים במרוקו היו במעמד של "בני חסות" והמלך התייחס אליהם כאל "בניו". בשל מערכת יחסים מיוחדת זו, בין המלך לבין היהודים במרוקו, שכמעט אין לא אח ורע, כשמדובר ביחסים בין יהודים, אזרחי המדינה - לשליט, נתאפשרו תנאים טובים לאנשים בקהילה היהודית במרוקו. החיים היו מאורגנים ומסודרים היטב ובמיוחד כך בערים. ראש ועד הקהילה היה לרוב אחד מחשובי הסוחרים שבעיר. היו לו קשרים מסחריים עם המלך ושריו ולעיתים עמד בראש הקהילה רב. ראשי העדה גם דאגו לארגון החברתי של הקהילה, קרי: בתי כנסת, בתי דין רבניים, "חדרים" ותלמודי תורה, עזרה סוציאלית, קופות צדקה, הקדש וחברה קדישא.

במשך השנים, העריצו היהודים את המלך יותר ויותר, גם כאשר מצבם הפך להיות קשה יותר במאה התשע-עשרה. יחס זה של הערצה והוקרה למלך גבר ברבות השנים והתחזק במיוחד במאה העשרים, בתקופה שהיתה בה נהייה לעבר התרבות הצרפתית.

לאחר הגירת היהודים ממרוקו (לארץ ישראל, לצרפת, לקנדה...), עדיין נשמר יחס מיוחד זה בין היהודים למלך וטופחו הגעגועים למרוקו, אך מאז, לא ראו היהודים את מרוקו כמקום שבו היו רוצים להמשיך ולחיות. כאמור, מרכזי החיים והתרבות עברו לארץ ישראל ולצרפת, ועימם הביאו היהודים את המנהגים כפי שנהגו בגולה, כל מנהג לפי המחוזות והערים שבהם גרו.

להלן אביא מנהגים הנהוגים אצל יהודי מרוקו, אשר נשמרים גם בארץ, והפעם אציג את המנהגים שהונהגו בפסח, במימונה ובלי"ג בעומר.

## חג הפסח

עוד לא תמו מצהלות חג הפורים, וכבר מורגשת התכונה לקראת חג הפסח. יש עקרות בית רבות שכבר מערב פורים לא מניחות לבני הבית להשתמש בכלים מסוימים ולתקרב לפינות מסוימות בבית. קפדנות רבה נוקטות נשות מרוקו בשעת ניקוי הבית לפסח. לדבריהן, הן "הופכות את הבית", ומנקות כל פינה, שמא יש שם פירור חמץ. בשבת הגדול אין הן מתירות לבני הבית לאכול בחדרים, אלא מקצות להם פינה בבית, שם יוכלו לסעוד את לבם.

הילדים, בבית רבם, לומדים את נוסח "הגדת הפסח", כדי שיהיו מוכנים לקריאתה ב"ליל הסדר" בשבתם עם כל בני המשפחה.

לרוב יהודי מרוקו יש כלים המיועדים אך ורק לפסח. אנשים שאין להם כלים המיוחדים לחג, מקפידים



להגעיל אותם לפני החג וללבן את המכתש והעלי שכה היו שימושיים בבית המרוקאי. רבים נוהגים לשים אור ליידי בניסן, בכל פינות הבית, נתחים קטנים של כבד צלוי עם חתיכות לחם לצורך בדיקת חמץ. וביום יידי בניסן, יש איסור באכילת חמץ ומצה גם יחד, ולכן אוכלים בני מרוקו ביצים ותפוחי אדמה שלוקים. בחצות היום, אופים את המצות השמורות ובעת אפייתן שרים ואומרים פרקי הלל.

מנהג יפה יש ליהודי מרוקו: בשוכם מבית הכנסת בליל הסדר, לבושים בלבן (סמל לחירות), הם מניפים אל על את קערת הפסח הנקראת בפייהם "קערת ההגדה". הקערה מסובבת מעל ראשי כל המסובין, וכולם שרים "בבהילות יצאנו ממצרים, הא לחמא עניא בני חורין". יש המגדילים לעשות ונכנסים עם "קערת ההגדה" גם לשכניהם. הקערה מונפת סביב ראשי הקרואים בשמחה ובשירה, ואחר כך חוזרים הם לביתם לקרוא את ההגדה. לא רק עורך הסדר קורא את ההגדה אלא כל המשתתפים ב"סדר" קוראים, בזה אחר זה, קטעים מההגדה, ואף שרים חלקים ממנה.

כשמגיע עורך הסדר ל"יחץ" הוא נוטל את המצה האמצעית - לוי (כהן, לוי, ישראל). שני החלקים יוצרים את האות ה, ואז שרים כל המסובין בערבית מדוברת קטע האומר: "כך חצה הקב"ה את הים לשתים-עשרה דרכים כאשר יצאו אבותינו מארץ מצרים על-ידי אדוננו ונביאנו משה בן עמרם עליו השלום, כאשר גאלם והושיעם מן העבודה הקשה לחירות, כן הקב"ה יגאלנו מגלות זו למען שמו הגדול והנורא". אחר כך נוטל כל אחד מהקרואים את המצה החצויה כאות ה ואומר את "הא לחמא עניא...".

כשמגיע תור "הקושיות", נערך כמעין מחזה זוטא. אחד מבני המשפחה יוצא מהחדר וחוזר אליו דרך דלת צדדית. בידו הוא אחוז מקל ארוך ועל כתפו מונח שק המכיל את האפיקומן עטוף בסודר. ואז שואלים אותו המסובים שאלות שונות. הוא עונה להם, שהוא מיוצאי מצרים, ומכיוון שלא יכלו להתממה, כיוון שברחו מהמצרים שדלקו אחריהם, לא הספיק בצקם להחמיץ והנה יש באמתחתו "עוגות מצות כי לא חמץ". הוא מראה להם את המצה. אחר כך הוא מספר להם שהקב"ה בקע להם את ים סוף והם ניצלו, ואילו המצרים טבעו בים וישראל זכו בכל הזהב והכסף שהותירו אחריהם: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ולסיום אומרים כולם: "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

את "עשר המכות" קוראים יהודי מרוקו בזהירות. החשש ממגע עם ה"מכות", שנבע מאמונות עממיות, התבטא במנהגים, כגון: כיסוי האוכל לפני סדר המכות והסבת הראש, כדי לא "לראות" את טכס "המכות". עורך ה"סדר" מזליף את היין לקערה בכל מכה ומכה, ובעלת הבית יוצקת לתוכה מים מיד אחריו. בסוף הטקס הוא נוטל את ידיו ובעלת הבית מרוקנת בזהירות את תכולת הקערה לאסלה או מחוץ לבית.

המנהג המשעשע של "גניבת האפיקומן", אינו נהוג אצל יהודי מרוקו, אך מאידך, יש לילדים במרוקו ריטואל מיוחד הנערך בחול המועד של פסח. הילדים הקטנים נוהגים להכין סעודה מיוחדת משלהם. הם מכינים בכלים קטנים וחדשים "כיאלוטא" (תערובת). כל ילד מביא ירקות, בשר או ביצים והם מבשלים אותם לזכר קרבן הפסח. לאוכל מצרפים מצות קטנות וכל הילדים יושבים מסביב לשולחן נמוך ואוכלים בצוותא. מסיבה זו נערכת באווירה המיוחדת אך להם.





המחמירים שביהודי מרוקו, אוכלים כל החג מצה שמורה, משתמשים בשומן (מן החיל) ולא בשמן ונמנעים משתיית תה וסוכר. יהודי מרוקו אינם אוכלים אורז וקטניות בפסח, אבל אוכלים את הקטניות הירקות שבעונה, כמו: אפונה ופול, וכן אוכלים את שאר הירקות.

בחול המועד של פסח יוצאים יהודי מרוקו לשדה, לפרדס ומברכים את ברכת האילנות. יש המקפידים לברך לפחות שני עצים. לאחר מכן קוראים מזמורי תהלים כמו ו-קמח, ומוסיפים תפילה "למנוחת הנשמות הקדושות". יש המקיימים את הטכס הזה ביום השביעי של פסח. בליל השביעי של פסח מקיימים לימוד מתוך הספר "קריאי מועד" עד אחרי חצות בלבד.

במוצאי חג הפסח מתפללים תפילת ערבית של חול ולאחר התפילה, מברכים איש את רעהו בברכת "תרבחו ותסעדו" (תרוויחו ותהיו שמחים). לאחר מכן קוראים בניגון את המשניות הראשונות של הפרקים א-ו שבמסכת אבות, פסוקים ראשונים של ספר "משלי" ואת ה"אזהרות" הראשונות הנאמרות גם בחג השבועות. באוויר כבר נשמעים הצהלולים והניגונים של "המימונה".

## חג המימונה - חג האמונה

המימונה נקראת כך על שם האמונה שישיראל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל", ואף על פי שהאמונה מתמהמהת, והנה הגיע אסרו-הג פסח ולא נותר מניסן אלא כשבוע, עם כל זאת מאמינים שבוא תבוא, לפי זה, המימונה נעדה לחזק את האמונה.

"בשירת הים אנו אנמרים זירא ישיראל את היד הגדולה... ויאמינו בה ובמשה עבדו. כל הנסים והנפלאות לא החדירו בהם אמונה כמו קריעת ים סוף. אמונה בה' ואמונה ברבנים תלמידי חכמים שהם בבחינת משה. לפיכך נוהגים לקבל ברכה מהרבנים במוצאי יום טוב האחרון של פסח, להמשיך את האמונה שיקבלו עליהם בה' ובמשה עבדו, ולפיכך נקרא החג בשם אמונה" (הראשון לציון הרב מרדכי אליהו שליט"א).

מוסיף על כך הרב יוסף משאש: "רק לאחר החג היתה לבני ישראל השחות להסתכל בגיזה שלקחו ממערים ועל הים, ולכן מברך כל אחד את חברו: תוכה ותצל"ה".

על פי "ילקוט לחג המימונה", המועצה האזורית מטה יהודה

בצהרי יום שמיני של פסח, ניכרת התכונה ל"מימונה". סמלי הברכה התבטאו בטכס הכנת השמרים והבצק לאפיית הלחם שלמחרת. בני משפחות רבות נוהגות לשמור את שאריות היין מארבע הכוסות ב"ליל הסדר" ולהשתמש להכנת הכמירא (השמרים). על הבצק הונחו מטבעות כסף ופולים טריים.

יש ומקיימים טכס זה בבתי זוגות צעירים שנישאו באותה שנה ועיקרו היה, שאם הבית או הסבתא הכינה את הבצק ולשה אותו במעמד בני המשפחה והקרובים, תוך כדי אמירת ברכות הדדיות להצלחה ולפרנסה טובה. האמונה היא, שהברכות גלומות באופן סמלי בלחם ובכל המאכלים המונחים על השולחן.

השולחן עטוי מפה לבנה ונרות ועליו מכל טוב: כד חלב, חמאה, תמרים, אגוזים, שקדים, מיני מתיקה, עוגות, עוגיות ורקיפים הנקראים "מופליטא". כמו כן מונחים על השולחן בקבוקי יין, בירה ומשקאות שונים לרוב, עלי חסה, דבש וקערת קמח שבה שמו חמש ביצים (כנגד עינא בישא), חמישה נרתיקי פול ירוק וחמישה תמרים. יש שהניחו בתוך קערת הקמח פולים ובהם נעצו שיבולי חיטה המסמלים את התקווה לשנה ברוכה, מתוקה ופורה, או חמש שיבולים וחמש מטבעות כסף, כסגולה לפרנסה ולשפע. גם צלחת עמוקה עם דגים טריים הונחה על השולחן שקושט בירק, פרחים ונענע.

ב"מימונה" נוהגים יהודי מרוקו לארח ולהתארח בכל אחד מבתי קרוביהם. שנכנסים לבקר, משמיעים בשירה את "אלאלא מימונא אמברכה מסעודא" שפירושה: "המימונה המבורכת והמוצלחת". הם גם מזמינים אורחים שאינם מבני העדה ומקדמים פניהם בברכת "תרבחו ותסעדו", והאורחים עונים: "תודה, תודה, גם אתם". הביקורים מסתיימים רק בשעת לילה מאוחרת.

## ל"ג בעומר

"הילולא דרבי שמעון" (בר יוחאי), כך נקרא ל"ג בעומר בפי יהודי מרוקו. בבית הכנסת, לאחר תפילת ערבית, מוכרים נרות או בקבוקי שמן קטנים לזכר רבי שמעון בר-יוחאי ורבי מאיר בעל הנס, לזכר התנאים, האמוראים ולזכר רבנים הקבורים במרוקו. בארץ, יש מנהג לעלות למירוון, לקברו של רבי שמעון בר-יוחאי בל"ג בעומר, להתפלל ולבקש בקשות.





**ביבליוגרפיה בסיסית**

סעדון ח' (עורך). מרוקו, הוצאת יד בן צבי ומשרד החינוך והתרבות, ירושלים תשס"ד.  
 וסרטיל א' (עורך). ילקוט מנהגים, הוצאת משרד החינוך והספורט, ירושלים תשנ"ו.



## א. הלוח העברי

### הקדמה

#### בזמן בית המקדש

כשאתה רוצה לקבוע פגישה עם חבר בעוד חודשיים, מה אתה עושה? אתה מוציא מהכיס את הלוח ואומר: ניפגש ביום ראשון, כ"ד בתמוז, בשעה 4 אחר הצהריים.

כל זה אתה יכול לעשות היום, כאשר הלוח מוכן מראש לכל השנה, ואפילו למאה השנים הבאות. בזמן אבותינו היו קובעים את התאריכים רק חודש אחד מראש, ואחרי 29 ימים היו מחכים לעדים שיבואו ויעידו כי ראו את הירח החדש. אם היו עדים שראו את הירח בחידושו, היו מכריזים שהתחיל חודש חדש ביום ה-30. אם לא באו עדים, היו מחכים עד סוף היום השלושים של החודש. ואם עדיין לא הגיעו עדים, היו קובעים שיתחיל חודש חדש ביום ה-31. שהרי אין חודש עברי שיש בו יותר מ-30 יום.

במשנה יש תיאור מפורט של הדרך שבה קידשו את החודש וקבעו מתי יתחיל החודש. המסכת שלפניכם תנסה לסכם את דברי המשנה (מסכת ראש השנה פרק ב, משניות ב-ד, ו, ז).

### עדות החודש (מסכת)

רשימת משתתפים: קריין, ראובן, שמעון, ג' דיינים, לוי, זאב, יגאל, יהודה וצבי, ראש בית-דין.

<p>בחצר הגדולה בבית יעזק התאספו זוגות עדים שבאו להעיד. שם נפגשו זוג עדים עם זוג ידידים מהכפר הסמוך. (נכנסים העדים ראובן ושמעון).</p>	<p>קריין</p>
<p>(לראובן): אולי נהיה אנו בני מזל, ועל פי עדותנו יכריזו על חודש חדש? הלואי: עברנו כל הדרך הארוכה הזאת עם חיות טורפות ושודדים. אולי יהיה לנו מזל.</p>	<p>שמעון ראובן</p>



קריין כיצד בדקו את העדים? הכניסו תחילה את המבוגר או את המכובד מבין השניים ושאלו אותו מספר שאלות (למרות שכבר ידעו כיצד נראית הלבנה) ואחר כך הכניסו את השני וחקרו גם את עדותו.

(נכנסים שלושה דיינים וראובן)

דיין א אמור כיצד ראית את הלבנה? האם היא היתה לפני החמה או לאחר החמה? לצפונה או לדרומה? כמה היתה גבוהה, ולאן היתה נוטה? וכמה היתה רחבה?

ראובן קשה לי לתאר אותה. אני חושב שהיתה אחרי החמה.

דיין א אולי הטבלה של רבן גמליאל תעזור לך לתאר את מה שראית?

ראובן איזו טבלה?

דיין ב הלא ידוע לך שדמות צורות לבנה נמצאות אצל רבי גמליאל מצויירות בטבלה שבכותל שבעלייתו שבהן מראה את אלו שאינם יודעים להסביר דבריהם במילים.

בו ניגש לשם!

(ניגשים לעלייה של רבן גמליאל).

דיין ב האם הטבלה עזרה?

ראובן בודאי בעזרת הטבלה הצלחתי לראות את הלבנה כפי שראיתי.

קריין אחר כך הכניסו את העד השני וחקרו גם אותו כמו הראשון. אם נמצאו דבריהם מתאימים, עדותם היתה מתקבלת. לאחר שהתקבלה אחת העדויות של זוג העדים, בית דין היה יכול להתכונן ולהכריז על ראש החודש.

אך מה יהיה עם שאר הזוגות שהגיעו לבית הדין במיוחד כדי להעיד? בית הדין גם כן שאל אותם שאלות קצרות והכין עבורם סעודה, כדי שלא ירגישו שטרחו לשוא וימשיכו לבוא בחודשים הבאים.

(צועק) עכשיו הגיע הזמן!

(נכנס ראש בית דין ויתר העם עומדים בחוץ. שני אנשים [לוי וזאב] פותחים בשיחה).

לוי עכשיו הגיע הזמן לקדש החודש.

זאב מנין לך?

לוי הנה ראש בית דין יוצא מבית הדין ומתקרב אלינו.

זאב בוא נעמוד לכבודו.

ראש בית דין (בקול רם) מקודש!

העם (צועקים) מקודש! מקודש!

(שרים "ובדבר ישועה" מתפילת יעלה ויבוא, "הנה זה עומד אחר כתלנו" או שיר אחר הקשור לראש חודש).



קריין עתה היו צריכים להודיע על קביעת החודש לכל היישובים בארץ ובגולה - כל העם ממתין לאות המבשר את תחילת החודש אבל כיצד יודיעו?

(נכנסים צבי, יהודה ויגאל לבית של יהודה)

יגאל יהודה (שואל את יהודה): מה אתה מכין?  
לא ידוע לך שקידשו את החודש בסנהדרין שבירושלים? אני מתקן המשואה. בחרו בי לעלות יחד עם צבי לראש הר המשחה ולהודיע עד בית בלתין ומשם יודיעו לשאר היהודים בארץ ובגולה על החודש החדש.

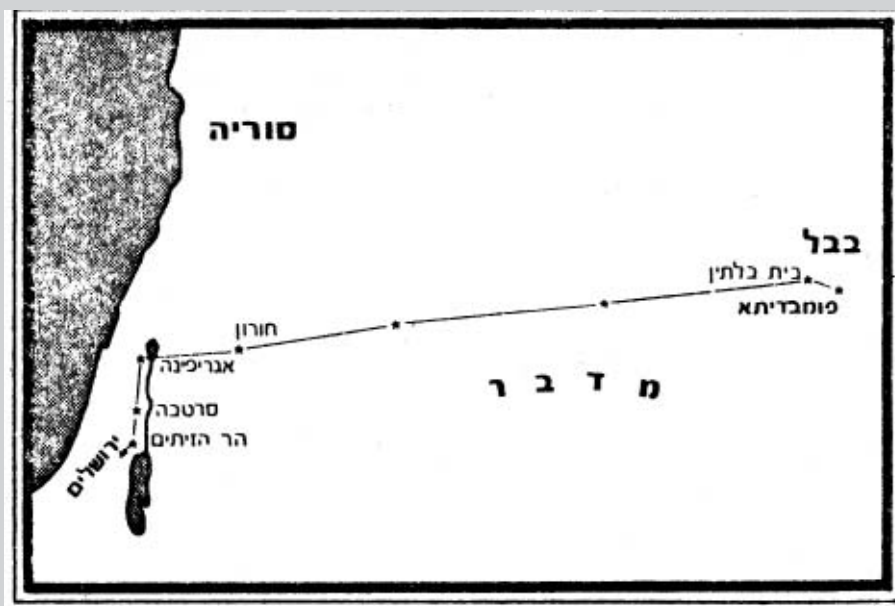
יגאל צבי כיצד אתם מודיעים להם?  
אנו מניפים את המשואה כדי שהצופים שבפסגה הבאה יראו אותה והם יאותתו לשאר הצופים העומדים כמותם בראשי ההרים. בהצלחה.

יגאל קריין במשך הזמן לאחר שהכותים, אויבי היהודים ניסו לבלבל את קביעת הלוח, נשלחו שליחים כדי להודיע על קידוש החודש, אולם בגלל הרדיפות נגד היהודים, נאלץ הלל השני לחשב ולקבוע הלוח שישמש את עם ישראל עד סוף האלף השישי.





בראשונה היו משיאין משואות; משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין. כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן. וכורך במשיחה ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חברו שהוא עושה כך בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי. ומאין היו משיאין משואות? מהר המשיחה לסרטבא ומסרטבא לגרופינא ומגרופינא לחורן ומחורן לבית בלתין. ומבית בלתין לא זוו משם, אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש. (משנה, ראש השנה פרק ג, משניות ב-ד)



שאלה לדיון: כשיבנה בית המקדש ב"ב בעידן המודרני, האם עדיין יקדשו את החודש על פי ראית העדים?

## ב. פסח

### 1. אלומיק לוסר

#### מה נשתנה הלילה הזה?

יש יהודים שלא זכו להכיר ולדעת את הסיפור על יציאת מצרים. למשל, יש עולים חדשים שבאו מרוסיה, ממדינות חבר העמים ומאתיופיה, והיו מנותקים מהיהודים בעולם. הם לא הכירו את המנהגים היהודיים ואת סיפורים על העבר.

בני משפחת ישראלי אירחו בליל הסדר משפחה של עולים חדשים. העולים החדשים לא הכירו את סיפור יציאת מצרים, וטקס ליל הסדר נראה בעיניהם זר ומוזר. העולים שאלו שאלות רבות על כל מה שהם ראו בליל הסדר. הם שאלו על הקערה, על הפעולות שעשו ועל הדברים שקראו בהגדה.

- שערו מה היו השאלות והקושיות ששאלו העולים החדשים?
  - כתבו שאלות רבות, ככל העולה על דעתכם. לשם כך תוכלו לדפדף בהגדה של פסח.
  - חברו שאלות על מנהגים, על חפצים ומאכלים, על פעולות ועל מה שקוראים בהגדה בקול, בליל הסדר.
  - השוו את השאלות שחיברתם עם חברים.
- אם תרצו תוכלו לענות על 2-3 שאלות.

על פי "להיות יחד עם בני ישראל במצרים ולצאת משום ביד רמה", מכון הרטמן, ירושלים

### 2. היכן האפיקומן?

אבא ואמא הגישו לילדי המשפחה תשע חידות וכך אמרו:  
אם תחברו את האותיות הראשונות של הפתרונות תמצאו את מחבואו של האפיקומן בליל הסדר.  
דפדפו בהגדה של פסח ומצאו גם אתם את האפיקומן.  
הצלחה!

2. אני שלישי בסדר  
אחרי קדוש ורחצה  
ולפני בציעת המצה

1. אור לי"ד ניסן  
אחרי תפילת ערבית  
מתכנסים מגדול ועד קטן  
ומחפשים בכל קרן זוית.

7. רינה וישועה באהלי צדיקים  
קראתי, עזרני אלקים  
כי \_\_\_\_\_ אויבים כדברוים.

8. שלושה מי יודע?  
אולי גם ארבעה אתם יודעים?

9. אחרי כל ארוחה  
אותה לא נשכחה  
וב"סדר" -  
המארחים ולכ דיכפין  
\_\_\_\_\_

3. רב חכם טען  
כי נתנו למצרים אצבע  
והם לא רצו את כל חיד...  
מה שמו? - רבי \_\_\_\_\_

4. היינו אסירי תודה  
גם אילו לא קיבלנו התורה  
ורק קרבנו  
ולחר \_\_\_\_\_ הביאנו.

5. אנו חייבים להודות  
למי שהוציאנו מעבדות לחירות  
מיגון ל \_\_\_\_\_

6. מילה המופיעה פעמיים ומדגישה לנו  
כי הנס לא נעשה בזכותנו  
אלא לכבוד ה' אלוקינו.



ראה פתרונות בסוף הגיליון

3. תפוזות לפסח

כ	ח	א	מ	ט	י	ז	ח	א
ל	ג	צ	ה	ג	ד	ה	ר	ר
פ	ה	ב	ה	צ	י	ב	ו	ב
ר	ח	ג	ד	פ	מ	ה	ה	ע
ז	ר	ו	ע	מ	ס	ח	ר	ה
ל	ו	ת	ס	ו	ר	ח	ע	ב
ל	ת	ת	ו	י	ש	ו	ק	נ
ה	ס	צ	ע	מ	ק	ש	ר	י
נ	ל	י	ל	ה	ס	ד	ר	מ

בתפוזות מסתתרים 14 מושגים הקשורים לפסח. ניתן ללכת קדימה, אחורה ובאלכסון.

על פי "יעוד נמשכת השרשרת", המועצה הדתית בקעת הירדן, המשרד לענייני דתות



## ג. חגי אייר (יום העצמאות, ל"ג בעומר ויום ירושלים)

### 1. ששועי לשון בפתגמי חגי אייר (יוס העצמאות ול"ג בעומר)

**מטרה:** היכרות עם פתגמים הקשורים לחגי אייר.

**ציוד:**

- 21 כרטיסי הגדרות
- שעון חול
- קופסה או גיגית
- צוות שופטים

**מהלך הפעולה:**

על המדריך לשנן עם החניכים את הפתגמים במשך זמן קצר ולהכין כרטיסי הגדרות לפתגמים (דוגמאות בהמשך). אחר כך ניתן לחלק את החניכים לקבוצות. כל נציג קבוצה בתורו שולף מתוך הקופסה כרטיס עם הגדרה, ועל הקבוצה לזהות מהו הפתגם. במידה והקבוצה אינה מצליחה בזיהוי הכרטיס הזיהוי עובר לקבוצה השנייה. קבוצה המצליחה לצבור את מרבית הכרטיסים היא המנצחת.

**ניתן לגוון את הפעולה בדרכים אחרות:** א. מומלץ לבחור פתגמים הניתנים לציור ולצייר אותם על כרטיסים ולחברם ללוח, כך שגב הכרטיס ייראה כשעליו מופיע מספר. על כל קבוצה בתורה לבחור במספר. ולנסות לזהות את הפתגם באמצעות התמונה. ב. ניתן להציג את הפתגמים במשחק פנטומימה וכל חברי הקבוצה חייבים, תוך זמן קצוב, לזהות את הפתגם.

**הגדרות**

סימון המורה על סכנה - קלל אלק

כינוי לאניה בה יושב מפקד השייטת - ספינת הדגל





אות כניעה - דגל לבן

הציב לו כמטרה - חמת על דגל

נדרש להתייצב לצבא - נקרא אל הדגל

הזקיף את נשקו מול גופו לאות הצדעה - דגל את נשקו

ויתר על עקרונותיו - קיבל את הדגל

חרף את נפשו, הסתכן - בא באל אבאים (מהילים סו:יב)

כינוי להתנסות ראשונה של חייל טירון בקרב או בתחומים אחרים - טבילת אל

ענה ביריות - השיב אל

התלהבות דתית - אל דת (דברים לג:ב)

הגדיל את הרוגו - הוסיף שמן לאדורה

עוסק בדבר מסוכן - משחק באל

אם גדולים טעו איך יחזיקו מעמד קטנים וחלשים - אל בארצם נפלה שלהבת מה יסעו אליו הקיר (מועד

קין נה:)

כינוי לאדם ער ותוסס ביותר - אל אולנה (ישעיה טו:ו)

תמד בדבר - החזיק על אל קינה

מדבר דברים נמרצים ונלהבים ביותר - חוצב להבות אל (מהילים טז:ז)

בערה מתמדת - אל תמיד (ויקרא לו:י)

### דוגמאות לאיורים



ב ומהלך וב

באש ובמים



להוסיף שמן למדורה



## 2. האנורה

**מטרה:** הבנת משמעותה הסמלית של המנורה בגלגוליה השונים, תוך דגש על משמעות המנורה בארץ ישראל.

**למדריכה:** המנורה נבחרה לשמש כסמל המרכזי של התרבות היהודית, מעברה בבית המקדש ועד ימינו בעמדה מול הכנסת בירושלים.

יחידה זו מורכבת מהיכרות עם המנורות בעבר ועם מנורת סמל המדינה, כאשר המוטיב המרכזי בו עוסקת היחידה הנו ניסיון להבין יחד עם החניכים מהי משמעותה של המנורה ומדוע היא מייצגת אותנו כסמל יהודי בעבר ובהווה?



ציוד	פירוט	
תמונות שונות של המנורה, דפים ומכשירי כתיבה.	פזרי את התמונות על הרצפה ובקשי מכל חניך לבחור מנורה ולכתוב מה לדעתו המנורה הייתה אומרת, לו יכלה לדבר (לא יותר מחמישה משפטים).	<b>הפעלה</b>
	<p>סכמי את דברי החניכים וערכי דיון קצר:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. מה ההבדל בין המנורות?</li> <li>2. מה מייחד כל מנורה? (המנורה מבית המקדש, המנורה מול הכנסת...)</li> <li>3. מה המשמעות של כל מנורה?</li> <li>4. מה המשותף בין כולם?</li> </ol>	<b>סיכום דברי החניכים ודיון</b>
פלסטלינה, ספר שמות, פרשת תרומה, פסוקים ל"א-ל"ו.	<p><b>המנורה מבית המקדש</b></p> <p>הקריאי לחניכים את הפסוק בו נצטווה משה על עשיית המנורה.</p> <p>בקשי מהחניכים (בקבוצה גדולה, מומלץ לעשות תחרות בין 2 קבוצות, בקבוצה קטנה לבקש נציג או שניים שינסו) לנסות לבנות מהפלסטלינה מנורה על פי הפסוק (רצוי להסביר את ההבדל בין מנורה לחנוכיה במספר הקנים).</p>	<b>הפעלה</b>
	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. מדוע קשה לבנות את המנורה על פי הכתוב? הדגישי את נושא "המקשה אחת" ובררי עם החניכים מה מיוחד בזה שזה מקשה אחת, לנסות להגיע למשמעות של אחדות העם.</li> <li>2. מה המטרה של הקושי הזה? המטרה: לתת לחניכים להתבטא בחופשיות, אין תשובות חד משמעיות, ישנם פירושים שונים ופה המקום לתת לחניכים לחבר פירוש משלהם.</li> </ol>	<b>דיון</b>

## הצעה אחת לדוגמה

אמר הרבי ממודז'ץ: "כשציווה הקדוש ברוך הוא למשה לעשות את המנורה, היה לו קשה למשה מאוד היאך עושים את המנורה. ואף על פי שהראה לו ה' באצבע: 'זה מעשה המנורה' - עדיין נתקשה לעשותה. ולכאורה הדברים תמוהים (מוזר הדבר): השם יתברך כביכול המורה, ומשה רבינו (מי לנו חכם כמוהו!) התלמיד - ובכל זאת היה קשה למשה לתפוס ולהשיג את הדבר?

אלא (הקושי היה זה: המנורה צריכה להיות 'כולה מקשה אחת זהב טהור', לסמל את האחדות המושלמת של כל שבטי ישראל 'עד ירכה' (בסיס המנורה) - היינו הפשוטים שבעם, 'עד פרחו' (הקישוטים) - היינו החשובים שבעם. לאחד כל אלה יחד - זה הדבר שהיה קשה למשה רבינו, כי לעשות אחדות בתוך מפלגות ישראל, אין זה כלל וכלל מן הדברים הקלים" ('ע"פ התורה" להרב מרדכי הכהן, פרשת בהעלותך).

המנורה מזכירה לנו שעמנו מורכב מחלקים שונים ובכל זאת עלינו להתאחד למטרה אחת.

על פי סמלים, משמעות ומהות, כתבה: טל גלפרין, ערכה: יפעת סלע, האגף לתרבות תורנית, המרכז להכשר מורות חיילות

## 3. אטליף ע"כ תי"ן

### חידון אלפביתי (בסגנון פיצוחים)

1. א - מדינה שהוצעה בקונגרס הציוני כחלופה לארץ-ישראל, שם בוצע מבצע נועז (אלק"ב)
2. א - סיסמת המפקד (אחרי"ל)
3. א - מאבות הציונות הדתית, מיוזמי נוסח האחד (הרב אלקל"ע)
4. א - אוניית מעפילים שהופגזה על ידי צה"ל (אלטל"ב)
5. ב - ראש הממשלה הראשון - "הזקן" (ד"ר בן גוריון)
6. ב - הצהרת כורש והצהרת \_\_\_\_\_ (בל"ב)
7. ב - קיבוץ בצפון ים המלח שפונה במלחמת העצמאות, מקור לעגבניות מיוחדות (בית הערבה)
8. ג - הרב הראשי הראשון של צה"ל - שמו מזכיר את צורת הישיבה בסנהדרין על פי התורה (הרב ג'ון)
9. ג - שתי חטיבות חי"ר בצה"ל (ג'ולני, ג'עתי)
10. ג - תנועה עממית, הדוגלת בחזון ארץ ישראל השלמה (ג'וש אלוני)
11. ד - מרגמה פרמיטיבית, הקרויה על שם ממציאה (ד"ר יק"ב ע"ש ד"ר ליבוביץ)
12. ד - צוללת שנעלמה בשנת תשכ"ח, ולאחרונה אותרה (דק"ר)
13. ד - הונף על ידי אנשי חטיבת הנגב ליד משטרת אום רשרש (דג"ל ד"ר)
14. ה - המנון המדינה (התק"ב)





15. ה - מובלעת ישראלית בירושלים עד מלחמת ששת הימים. היום הוא רכס לאוניברסיטה (הר הצופים)
15. ה - ה' באייר תש"ח. במוזיאון בתל-אביב (הכרזת האדינה)
16. ה - נשיא, בן רב ראשי, שגריר ישראל באו"ם (מייסד הצ"ע)
17. ו - נשיא, אחיינו של נשיא הראשון (עצמאי)
18. ו - מקים פלוגות הלילה המיוחדות בשנת 1938, על שמו מוסד חינוכי לספורטאים (אלוף אצט' הידי)
19. ז - כינוי לנגמ"ש בשירות של צה"ל (ג'רה)
20. ז - זכותינו לארץ הזאת (צבת אבות)
21. ח - תקופה בתולדות הציונות לפני הקמת המדינה (חומה ומגדל)
22. ח - עמק שיושב (חולה)
23. ח - "לכל יהודי הזכות לעלות ארצה" (חוק השבות)
24. ח - "העניינים" של המדינה (חראון)
25. ט - מצרי הים המחברים את פתחו של מפרץ סואץ עד הים האדום (טיק)
26. ט - קיבוץ של "הפועל המזרחי", נוסד ב-1937, ע"ש הרב קלישר (טיבת צבי)
27. י - עמותה להנצחת זכר הנופלים במלחמות ישראל (יד לבנים)
28. י - קיבוץ הקרוי על שמו של מפקד מרד גטו ורשה (יד ארזי)
29. י - מחטיבות צה"ל שהוקמה במלחמת השחרור, שמו של שופט תני"כי (יפתוח)
30. כ - תוצרת ישראל (כחול לבן)
31. כ - מרגל ישראלי שנתפס בסוריה (אלוי כהן)
32. כ - הוותיק שבקיבוצי גוש עציון (כפר עציון)
33. ל - אתר בדרום עמק איילון, משמש כמוזיאון חיל השריון (לטרון)
34. ל - "מחלקת ההגנה" שיצאה לעזרת גוש עציון ולא חזרה (ל"ה)
35. מ - במרכז הדגל (מגן דוד)
36. מ - עורק המים הראשי של ישראל (אבול האיס הארזי)
37. מ - מעבר גבול ירושלמי עד מלחמת ששת הימים בקרבת מאה שערים (אנצלבאוס)
38. מ - מאבות הציונות הדתית, נטעו גן שמואל לזכרו (הרב אהליב)
39. נ - מושבה ישראלית מצפון לירושלים, שפונתה בעת מלחמת השחרור (נולה יעקב)
40. נ - מחתרת יהודית בתקופת התורכים, מרכזו בזכרון יעקב (נל"י)
41. נ - פיקוד ייעודי בצה"ל, שבזכותו נוסדו קיבוצים רבים (נח"ל)



42. ס - כינוי לפטרה (סלם האדוק)
43. ס - כינוי למשוריינים מתוצרת עצמית של ה"הגנה", ששירתו במיוחד בשיירות בימי מלחמת העצמאות, שם אחר לכריכים (סנדוויץ'ים)
44. ס - טיל טקטי קרקע-קרקע של האויב (סקאד)
45. ע - תת מקלע נפוץ בעולם בשיירותי הבטחון (ג/5)
46. ע - מצודת יואב, שמותן של שתי מדינות במזרח התיכון (עיראק-יורד)
47. פ - "צבא הקבע" של ארגון ההגנה (פלאמי)
48. צ - כינוי ליהודי יליד הארץ (צבר)
49. ק - מאבות הציונות הדתית (הרב קאלישר)
50. ק - יחידת מתנדבים בחיל הים שהשתתפו במבצע "תיבת נח", קארין איי (קארין יאיי)
51. ר - אחד ה"זבולונים" של הציונות, משפחת בנקאים מפורסמת (רוטשילד)
52. ר - האסטרטגיה הישראלית הראשונה לחלל שהיה גאה ביהדותו (אילן ראון)
53. ש - לשעבר היה כינוי לתעודת חברות בהסתדרות הציונית שניתנה לכל יהודי אשר שילם מס חבר, שם מטבע (שקל)
54. ש - הגוף האחראי למודיעין המסכל במדינה (שב"כ)
55. ת - נאמרת בבתי כנסת בשבתות לחיזוק מדינת ישראל (תפילה לשלום הארץ)
56. ת - שמו של פרויקט להכיר לנוער יהודי בין-עולמי את "טוב" הארץ (תגלית)
- על פי "שאל בנך ויגדך ושאלת בחניך", מאת אריה פלהיימר, פסגות

## 4. נא להכיר - ישראל שלנו

### הפעלה לנוער בנושא זהות יהודית

#### מטרות:

1. לבחון מרכיבי זהות אישית, קבוצתית ולאומית.
2. לאתר מכנים משותפים לקבוצות שונות בחברה הישראלית ולעמוד על חשיבותם במצבי מחלוקת.

משך ההפעלה: 45 דקות.

חומרים: בריסטולים וכלי כתיבה.

#### מהלך ההפעלה:

##### שלב א' - אישי

בעקבות הרצון לגלות שורשים יהודיים מגיעות ארצה משלחות נוער שונות במסגרות שונות. נבחרת להיות בין מארחי משלחת בני נוער מחו"ל. זהו ביקורם הראשון בישראל. מה תראה להם? עליך להכין תכנית לאירוח המשלחת במשך 3-6 ימים. אפשר להיעזר בטבלה הבאה:

מדוע/לשם מה?	איך?				מה נראה		
	טקסט	מופע	דיון	טיול	אישים	מקומות	נושאים

יש לדאוג לכך שהמשתתפים יתכננו לארח עולים חדשים ותיירים יהודים ולא-יהודים. **הצעות לערכים:** תפקידו של עם ישראל בעולם, נצחיות העם היהודי, עם ישראל כעם נבחר, ציונות היום, יישוב ארץ ישראל, ביטחון, משפט צדק, אתרים תנ"כיים ואתרים היסטוריים.

### **שלב ב' - קבוצתי**

בכל קבוצה 5-6 משתתפים.

1. כל משתתף יציג את הצעתו בפני חברי הקבוצה ויעלה נימוקים לבחירתו.
2. חברי הקבוצה יכינו תכנית משותפת מנומקת. התכנית תכתב על גבי נייר בריסטול ותיתלה על קירות החדר.
3. המשתתפים יעיינו בתכניות השונות.

### **שלב ג' - במליאה**

נציג הקבוצות ידווחו על הדרך שבה גובשו התכניות.

1. אלו שיקולים הנחו אתכם בבניית התכנית?
2. במה התכנית שהצעתם מאפיינת או מדגישה את ייחודה של מדינת ישראל? נמקו.
3. על מה הסכמתם ומדוע?
4. אלו חילוקי דעות עלו בקבוצה וכיצד התמודדתם עמן?
5. מה משותף בין ההצעות השונות שהוכנו בקבוצות? האם זה מפתיע אתכם? מדוע?
6. במה דומות התכניות שהוכנו לבני נוער יהודיים לאלו שהוכנו לבני נוער לא יהודיים, ובמה הן שונות? מה לדעתכם, הסיבות לשוני?
7. לו היו בקבוצה נציגים של נוער דתי, חילוני, בני מיעוטים - האם לדעתכם היה מקום המגורים משפיע על תוכן ההצעות? תנו דוגמאות.
9. האם, לדעתכם, התכניות שהוצגו יכולות להעיד על מכנים משותפים בחברה הישראלית?
10. האם, לדעתכם, קיימים מכנים משותפים בחברה הישראלית?

על פי "הידברות", משרד החינוך התרבות והספורט, מינהל חברה ונוער

## 5. משע בריבוע - ל"ג בעומר

סיפורים ואגדות	רבי שמעון בר-יוחאי	ספירת העומר
מנהגי ל"ג בעומר	רבי עקיבא	שירי ל"ג בעומר
ל"ג בעומר	מנהגי ספירת העומר	בר כוכבא

### מנהגי ל"ג בעומר

- מדוע יורים בל"ג בעומר בחץ וקשת.  
(בימי רשב"י לא הופיעה קשת בשמים).
- מה מקור המנהג של הדלקת מדורות?  
(תלמידי רבי עקיבא מתו כי לא נהגו כבוד זה בזה - האש הדולקת היא סמל המאחד והמלכד. בנוסף, לרשב"י, שנפטר בל"ג בעומר, מיוחד ספר הזוהר המפיץ אור רב על התורה ולכן מדליקים אש).

### ל"ג בעומר

- באיזה תאריך חל ל"ג בעומר?  
(י"ח באייר)
- מדוע הפכו את ל"ג בעומר ליום שמחה?  
(כי ביום זה פסקה המגיפה בקרב תלמידי רבי עקיבא).
- מדוע נקרא ל"ג בעומר על שם ספירת העומר ולא מתייחס לתאריכו?  
(ייתכן כי ביום זה אירע ניצחון על האויבים, אך מטעמי זהירות לא כתבו על כך בגלוי, אלא נסתרת - ל"ג בעומר).

## בר כוכבא

- מהו שמו האמיתי של בר כוכבא?  
(שמעון בר כזיבא).
- באיזו עיר נערך הקרב האחרון של בר כוכבא נגד הרומאים?  
(ביתר).
- במה קשור בר כוכבא ללייג בעומר?  
(בייח באייר הצליחו היהודים להדוף לצאן אה את הרומאים).

## שירי לייג בעומר

- שירו שיר המספר על בר כוכבא!  
(איט היה בישראל...).
- שירו שיר שבו מוזכרים מדורה ואש!  
(שיר הפניניאן, "הורה אדורה").
- שירו שיר המספר על רבי עקיבא!  
(אאר רי עקיבא... "יבוי עקיבא איט צנוע...").

## ספירת העומר

- מה זה עומר?  
(אידיה של תבואה).
- כיצד סופרים את ימי העומר?  
(היוק יוק אחד לעומר, היוק שלושה ושלשים יוק שהם...).
- מתי סופרים את העומר?  
(בכל ערב שבין אי חול האוד פסח לשבועות).
- מה הסיבה לספירת העומר?  
(היא נאדה להציר לאנשים העוסקים באלאכת הקציר את תג השבועות שבו עליס להגל לירושלים, וכן כדי להקניט את הצביה ליוק אתן תורה).

## מנהגי ספירת העומר

- מהם מנהגי האבלות שנוהגים בימי ספירת העומר?  
*(לא להתחתן, לא הסתפר, לא להתגלח).*
- מדוע נוהגים מקצת מנהגי אבלות בזמן הספירה?  
*(תלמידי רבי עקיבא נהרגו באגיפה שפרצה בזמן ספירת העומר, תקופת פורענויות בתולדות ישראל).*
- מתי מפסיקים מקצת מנהגי האבלות?  
*(בלייל בעומר).*

## ר' שמעון בר יוחאי

- במה קשור רשב"י ללייל בעומר?  
*(רשב"י נפטר בלייל בעומר).*
- 13 שנה התחבא רשב"י במערה עם בנו אלעזר. מפני מה התחבא ומדוע?  
*(רשב"י דיבר בגנות הרומאים והם רצו לתופסו ולהרגו).*
- היכן קבור רשב"י? במה מפורסם קבר זה?  
*(רשב"י קבור באמרה באירון, מקום צד אפורסס בהילולות הנערכות בו בלייל בעומר).*

## רבי עקיבא

- מה הקשר של רבי עקיבא ללייל בעומר?  
*(בלייל בעומר פסקו תלמידי רבי עקיבא אלמות).*
- מה היה סופו של רבי עקיבא?  
*(הרומאים איתרו אותו באימה קשה ואכזרית).*
- רבי עקיבא עשה לאשתו תכשיט הנקרא "ירושלים של זהב".  
בשביל מה עשה לה תכשיט זה?  
*(בעוני, רבי עקיבא אמר לרחו"ל כי לו היה בידו היה נותן לה ירושלים של זהב, כשתצא אליה העניק לה את המכשית).*

## סיפורים ואגדות:

- ספר סיפור כלשהו הקשור בלייל בעומר.



- ספר אגדה על רבי עקיבא (ראה בספר האגדה).  
(הסיפור שהיה רועה צאן, אבנים שחקו מים וכדו').
- ספר אגדה על בר כוכבא (ראה להלן).

על פי מדרשה "החוויה היהודית", מגדל העמק

## מקורות על בר-כוכבא

אמר ר' יוחנן: שמונים אלף תוקעי קרנות (חיילים רומאים) היו צרים על ביתר והיה שם בן-כוזיבא, והיו לו מאתיים אלף מקוטעי אצבע. שלחו לו חכמים: עד מתי אתה עושה את ישראל בעלי מומים? אמר להם: והיאך יבדקו? אמרו לו: כל מי שאינו רוכב על סוסו ועוקר ארז מלבנון אל יכתב באסטרטיא (בחיל הצבא) שלך. והיו לו מאתיים אלף כך ומאתיים אלף כך. והיה אדרינוס שולח עליהם גייסות והם יוצאים והורגים בהם. אמרו: אין תקנה לדבר אלא אם כן נביא את עטרתו של אדרינוס וניתן בראשו ונעשנו מלך. פעם אחת כשיצאו למלחמה פגע בהם זקן אחד, אמר להם: אלוהיכם בסעדכם. הכשילם פיהם ואמרו לו: לא יסעד ולא יסכוף, הלא אתה אלקים זנחתנו ולא-תצא אלקים בצבאותינו". ומה היה כוחו של בן-כוזיבא? היה מקבל אבני בליסטרא באחת מארכובותיו וזורקן והורג בהן כמה נפשות. וכשראה אותו ר' עקיבא היה אומר "דרך כוכב מיעקב" דרך כוזיבא מיעקב. אמר לו ר' יוחנן בן תורתא: יעלו עשבים בלחיך ועדיין בן דוד (המשיח) אינו בא...

היה בן-כוזיבא סבור בדעתו שביקש ר' אלעזר למסור את המדינה. שלח בן-כוזיבא והביאו לר' אלעזר אצלו. אמר לו: מה אמר לך אותו כותי? אמר לו: איני יודע מה לחש לי באוזני, הייתי עומד בתפילה ולא שמעתי כלום. ומה אמרת לו? אמר לו: לא כלום. נתמלא בן-כוזיבא כעס, בעט בו ברגלו בעיטה אחת והרגו. יצתה בת-קול ואמרה: "הוי רועי האליל עוזבי הצאן, חרב על זרועו ועל עין ימינו"; אמר לו: אתה שברת זרועם של ישראל וסמית את עין ימינם, לפיכך: "זרועו - של אותו האיש - יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה". מיד גרמו העוונות ונלכדה ביתר ונהרג בן-כוזיבא.

הביאו ראשו אצל אדרינוס. אמר: מי הרגו לזה? אמר לו כותי אחד: אני הרגתי. אמר לו: לך והביאהו אצלי. הלך והביאו, ומצאו נחש כרוך על צוארו. אמר אדרינוס: אילולא אלוקים הרגו לזה מי היה יכול להרגו!

על פי "ספר האגדה", עמ' קמו-ז





## ד. פרשת השבוע

### 1. מעשיות ולקחים

#### פרשת ויקרא

פעם אדם לחש לחכם דבר סוד ושאל את החכם אם הוא מבין?  
החכם ענה לו: אני מבין אבל אני כבר שכחתי אותו.

על פי "ואהבת לרעך כמוך", הרב זליג פליסקין

- למה התכוון החכם בדבריו?
- איזה לקח ניתן להפיק מהסיפור?

#### פרשת צו

זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ד'... (ויקרא ו:יז, יח).  
במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ד' שלא לפרסם את החטאים (תלמוד ירושלמי, מסכת יבמות, פרק ח, הלכה ג).  
פירוש קרבן העדה: לכך לא קבע לחטאת מקום בפני עצמו לשחיתו שלא יבינו הרואים שהוא חטאת ומתביישים.

- המוכרים לכם עוד מצוות בין אדם למקום ובין אדם לחברו כמדגישות את הרעיון הזה? (ראה תלמוד בבלי מסכת סוטה, דף לב עמוד ב).

#### פרשת שמיני

בתלמוד בבלי במסכת חולין דף סג עמוד א' מסבירה הגמרא את מקור השם חסידה בזה שהיא מתחסדת עם חבריה.

בפירוש הרמב"ן לפרשת שמיני הוא כולל את החסידה בין העופות האסורים לאכילה משום אכזריותן.

- כיצד ניתן להסביר את הסתירה בין שני המקורות.

### פרשת תזריע-מצורע

פעם הרב ישראל מאיר הכהן מרדין ז"ל ("החפץ חיים") נקלע בשבת למלון אשר ארח קבוצות מוכרי סוסים. בעל המלון שלא הכיר את "החפץ חיים" סידר לו את חדרו בסמוך לחדרי הקבוצה. במוצאי שבת כשנודע לבעל המלון את מי הוא אכסן לשבת במלון הוא התנצל לפני "החפץ חיים". בעל "החפץ חיים" ענה לו אין על מה להתנצל, נהייתו מאוד בשבת מחברתם של הקבוצה.

▪ איזה נושא המוזכר בפרשה יכול להעיד על הנאתו של "החפץ חיים" במלון.

### פרשת אחרי מות-קדושים

ולפני עור לא תתן מכשול... ויראת מאלקיך... (ויקרא יט:יד).  
הרבה אנשים היו פוקדים את ביתו של הרב אברהם ישעיה קרליין ז"ל ("החזון אי"ש") כדי לחפש עצות במגוון נושאים כגון בריאות, בעיות רוחניות, משפחתיות ועסקיות.  
פעם תמה אחד מתלמידיו על כך ש"החזון איש" היה "מבזבז את זמנו היקר" על ידי ההתייעצויות האלו.  
"החזון איש" ענה לו: אם הייתי עשיר הייתי מוציא את כספי לעשיית חסדים, אבל היות ואין לי כספים אני ממלא את חובתי/אחריותי על ידי עשיית חסד בדרכי שלי.

על פי "פאר הדור"

### פרשת אמור

#### סיפור פעמון הצדק

בעיר אטרי אשר באיטליה מלך מלך צדיק וישר. המלך הזה רצה שכל תושבי ממלכתו יחיו בשלום אלה עם אלה, וכדי שאפשר יהיה לערוך מיד משפט צדק בכל מקרה של דין ודברים, הוא מינה מספר שופטים וכן קבע פעמון גדול בכיכר השוק. אדם, שנעשה לו עוול לא היה לו אלא לגשת לפעמון, למשוך בחבל ולצלצל, ומיד בא אחד השופטים, כדי לשמוע את טענתו. בדרך זאת השתמשו התושבים בפעמון במשך זמן רב. אך לאחר ימים ושנים השתחק החבל עד שהיה דק מאוד, ולבסוף הוא נקרע. מישהו תיקן את החבל על ידי שחיבר את שני החלקים הקרועים בגבעול של קש, ושוב היה הפעמון ראוי לשימוש.

באחד מימי הקיץ הלוהטים, כשכיכר השוק היתה ריקה מאדם, כי כולם הלכו לביתם להסתתר מחום קרני השמש, נשמעו פתאום צלצולים חזקים. רבים יצאו לכיכר השוק לראות מי זה מצלצל בכוח רב כזה בשעת הצהריים החמה. גם אחד השופטים קם ממנוחת הצהריים ועבר בין הקהל למקום הפעמון. מי זה צלצל? שאל. איש לא ענה, אבל רבים הצביעו על סוס גדול ורע-מראה, שעצמותיו בלטו מבעד לבשרו הכחוש והוא נראה קרוב למיתת רעב. הסוס עמד ליד חבל הפעמון וניסה להוריד את גבעול הקש הקשור שם, כדי לאכלו. במאמציו להגיע אל הקש צלצל הפעמון. למי שייכת בהמה עלובה וזאת? שאל השופט. אדוני, ענה אחד הזקנים, הוא שייך לאציל פלוני. פעם אחת היה זה סוס יפה, ואדוניו רכב עליו תמיד והתהלל בו. אך עתה זקן הסוס ולא יצלח לרכיבה. לכן הוציאו האציל



מאורוותו, והסוס נאלץ למצוא לו את מחייתו ומקום מחסה באשר ימצא. הוא רצה לאכול את הקש הזה ועל ידי כך צלצל בפעמון הצדק, וצדק ייעשה לו. אמר השופט, ילך נא אחד מכס ויביא את האציל. עד מהרה הובא האציל לפני השופט. הוא הודה שאכן הסוס שייך לו, השופט נוף בו חמורות, לאמור: האינך בוש ונכלם שעבדך הנאמן הגיע למצב עלוב בזה לאחר שהודקן בשירותך? הוא עבד אותך באמונה כל זמן שהיה הדבר בכוחו, וכעת עליך לגמול לו טובה תחת טובה ולהאכילו די הצורך. קח אותו לביתך, ודאג לכך שלא יחסר לו מאומה, לבל ייאלץ עוד לצלצל בפעמון הצדק.

על פי "שבת בשבתו", אברהם שטאל

- המוכרים לכם עוד מצוות הקשורות למניעת צער בעלי חיים שבתורה?  
עיינן במקורות הבאים: דברים יא:טו; שמות כז:יא; דברים כב:ו-ז; דברים כב:י; דברים כה:ד.
- אם אדם מצווה להתחשב בבעלי-חיים מדוע מותר לו לשחוט אותם? אם דייג אוהב דגים מדוע הוא דג אותם?
- האם התייחסות אכזרית כלפי בעלי חיים עלולה להשפיע על אופיו של האדם?

#### פרשת בהר-בחוקותי

מעשה בפועל עני שהיו לו שבעה בנים, והכנסתו היתה זעומה. כל הימים היה שרוי בעצב ובדאגה, הן בגלל מצבו הרע בהווה, והן בגלל חששותיו לעתיד: מה יקרה אם יחלה, אם יודקן, אם יהיה מחוסר עבודה?

פעם עבד אצל רופא, אדם עשיר וטוב לב, והרופא שם לב לכך שהאיש עוסק בעבודתו תוך אנוחות בלתי פוסקות, ובעיניו העצובות וגבו הכפוף ניתן לראות שדאגות כבדות מכרסמות אותו. הוא נכנס עמו בשיחה, וכשנודעה לו סיבת דכאונו, אמר לו: בוא לביתי ואתן לך תרופה שתפתור לך את כל קשייך.

הרופא הכניס את הפועל העני לחדרו, ושם, מאחורי ספרי, הוציא חפץ כבד ממתכת. – הנה לך מטיל העשייה זהב טהור. אבי המנוח נתן לי אותו לפני שנים רבות, על מנת שאשתמש בו אם תבוא עלי צרה. אבל תודה לאל היה מצבי טוב כל ימי חיי, עתה זקנתי ורכושי רב, ואין לי עוד צורך במטיל. קח אותו ועשה בו כרצונך.

מלא שמחה חזר העני לביתו וסיפור לאשתו על המטיל היקר. – מעתה נוכל לישון ללא דאגה ליום המחר. אם לא אמצא עבודה, נוכל לזון את בנינו ממכירת הזהב.

מיד החליטו שלא ישתמשו במטיל אלא בשעת צורך גדול, לבל יתבזבו האוצר, והם הסתירו את הזהב במקום סתר.

מאותו יום סרו העצב והדאגה מביתו של העני. הוא היה יוצא לעבודתו שמח וטוב לב, ופניו העלויים ושריקתו המרנינה היתה מעוררת את תשומת ליבם של בעלי הבתים העשירים, שהיו מרבים להעסיקו. גם הספקו בעבודה עלה, וממילא עלה שכרו. אף האם התעודדה, לא ישבה עוד עצובה ובוכה בפינת הבית, ותחת זאת החלה לטפח את גינתם ולגדל בה ירקות. הכנסות האב הספיקו לצרכי המשפחה, ומגן הירקות של האם הצליחו לחסוך אגורה פה ואגורה שם. כאשר הגיע יום בו לא מצא הפועל עבודה, או שנפל למשכב – היו משתמשים בחסכוניותה של אשתו; אבל מעלם לא הגיעו לידי הצורך להשתמש במטיל הזהב.



כך עברו השנים. הבנים גדלו והחלו לעזור בפרנסת הבית. מצבם של בני הזוג הלך וטוב, עד שהיו עשירים. והנה אירע יום אחד שקבצן עני דפק בדלתם, וביקש נדבה. כדרכם הכניסוהו לביתם, האכילוהו ונכנסו עמו בשיחה. העני שאל אותם כיצד הצליחו לגדל שבעה בנים, מבלי שהיה להם רכוש, ובשעה שהאב אינו אלא פועל פשוט, והוא סיפר כיצד הוא אכול מרירות ופחד בפני העתיד.

כאשר שמע הפועל את תלונות העני, סיפר לו את המעשה במטיל הזהב, והוסיף: – הנה זקנו, בנינו כבר אינם זקוקים לנו וגם לנו אין עוד מחסור, הנני ונתתי לך את מטיל הזהב, ואקווה שיביא לך ברכה.

הוא הלך למקום הסתר, הוציא את האוצר ומסרו לעני, אך זה שהיה בקי במתכות, שיפסף במטיל ואמר: הרי אין זה זהב, זוהי נחושת!

האשה לא האמינה בדבריו, והמשיכה לשפסף במתכת, עד שנתגלהת בו כתובת חרוטה: "צרתו של העני נובעת לא ממחסורו בהוזה, כי אם מפחדו מפני העתיד. אם תלך בדרך החיים מתוך ביטחון, לא תמערד רגלך".

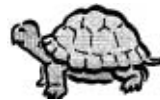
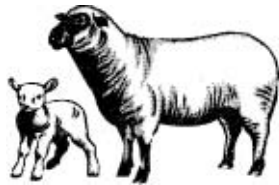
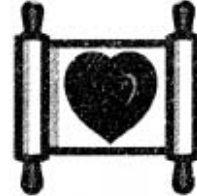
העני הודה לבני הזוג על הכנסת האורחים ועל כוונתם הטובה, ואמר: – עצה זו שלמדתי עתה ערכה שקול כנגד זהב ואוצרות מלכים (אגדה צרפתית, תרגום חופשי מצרפתית, מתוך "סיפורים ואגדות" לה"א גרבר, לונדון 1935).

*על פי "שבת בשבתו", אברהם שטאל*

- האם מוכרות לך דוגמאות נוספות בהן חובה על האדם להשתדל ככל יכולתו, למרות שהוא יודע שהכול תלוי בד"?
- האם קורה שאדם אינו משתדל מספיק להצליח משום שהוא חושב שממילא אין לו סיכוי לכך? האם זו דרך נכונה?
- מתי באה לידי מבחן קשה יותר אמונתו של האדם: כאשר הוא מצליח והכול הולך למישרים, או כאשר מתעוררות בעיות והוא נתון בצרות? תן דוגמאות המוכרות לך.

## 2. איורים בתפזורת

באיורים הבאים מסתתרים פסוקים ומושגים הקשורים לפרשיות החודש



על פי "תורה ומצוות", המרכז הישראלי, בעריכת פנחס צרנפסקי



## אירועים לציון שנת היובל ליד ושם

"לכל איש יש שם" / מאת צבי ברנהרדט

# 50

"אמי לא דיברה מעולם על חוויותיה מתקופת השואה", נזכרת אחת המבקרות באולם הקריאה של יד ושם. "היא נפטרה לא מזמן. עכשיו הייתי רוצה לברר פרטים על משפחתה שנספתה בשואה". היא נשאלת אם בדקה באוסף דפי העד - דפי ההנצחה שמילאו קרובי משפחה וידידים של הנספים בשואה ושמורים לעד בהיכל השמות. "לא", היא עונה. "נראה לי שחבל על המאמץ, שכן

אמי הייתה האחרונה בבני משפחתה ששרדה. היא מעולם לא דיברה על השואה, לא ייתכן שמילאה דפי עד". הצוות של יחידת שירותי מידע וייעוץ משכנע אותה בעדינות לנסות בכל זאת ועוזר לה לאתר את שם המשפחה שלה במעל 2 מיליון הדפים במסדה הנתונים הממוחשב של יד ושם. עד מהרה נגלה לעיניה דף המספר מה עלה בגורלה של סבתה. מרוגשת מהתגלית, היא נדהמת לגלות שהעדות כתובה בכתב ידה של אמה. "זה נכתב ב-1956, השנה שבה נולדתי", היא לוחשת. אף שאמה מעולם לא הזכירה את השואה בבית היא הבינה את חשיבות הנצחת זכר יקיריה ביד ושם.

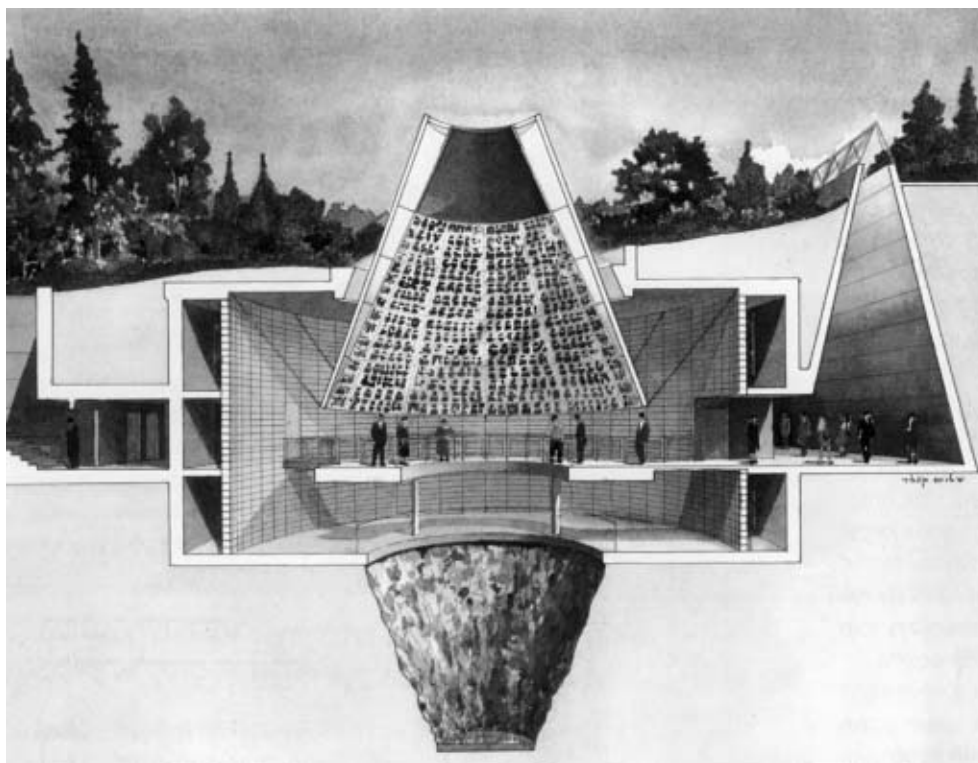
ב-1955, כשהחל יד ושם במבצע איסוף דפי העד, איש לא חלם שיגיע היום שבו הם יהיו זמינים לציבור באמצעות מסד נתונים ממוחשב, אך אפילו אז הובנה החשיבות של תיעוד שמו של כל אדם ואדם שנרצח בשואה כך שהנספים לא יהיו דמויות מעורפלות, עלומי שם אלא אנשים פרטיים.

דפי העד משיבים להם את זהותם ואת כבודם שהנאצים היו נחושים כל כך למחוק.

איסוף דפי עד הוא פרויקט מתמשך ונעשה דחוף יותר מפני שכלל שהשנים עוברות, פחות ופחות אנשים יכולים לספר את סיפורם של הנספים. למרבה הצער יש שמות נספים - ממשפחות שנמחקו לחלוטין - שלעולם לא יונצחו בדפי עד. אפילו בדפי העד ביד ושם חסרים פרטים רבים. להשלמת החסר, היכל השמות, בעזרת ארגונים אחרים ומתנדבים, שוקד על מחשוב רשימות רבות אחרות של קרבנות שואה, ממקורות שונים, שייתכן שיש בהן שמות או פרטים אחרים החסרים בדפי העד.



בשנת היובל ליד ושם יעבור היכל השמות למכלול המוזאוני החדש. תיקי יזכור ששמורים בהם דפי העד המקוריים יוצגו באולם מעגלי, וביניהם חללים ריקים המסמלים את הקרבנות הרבים שעל אודותיהם טרם הצליח יד ושם לאסוף מידע. דפי עד מוגדלים, ובהם תמונות הנספים. יוצגו על התקרה דמויות החרוט ויספקו הצצה לעולם של יהודי אירופה שלפני המלחמה, ובאולם מחשבים סמוך יוכלו המבקרים לעשות חיפושים מהירים בשמות שבמסד הנתונים. הצפייה בדפי העד ודאי תסייע למבקרים להנציח את זכרם של כל איש, אישה וילד שנספו בשואה.



איור היכל השמות החדש



### חומר אור-קולי

#### א. זמן חירותנו

**סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)**

- **והגדת לבנוך** - (יסודי) - 289, 304, 736 (כ.ר.), 163 (כ.ר.), 27 - פסח, ההכנות לליל הסדר, משמעות ההגדה והמבנה המיוחד שלה (מהסדרה "קשת וענף") (טלוויזיה חינוכית).
- **רעיונות והלכות לפסח** - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - 29 - הרב יונה מצגר מבאר את הרעיונות והדינים הקשורים לחודש ניסן, הכנות לחג הפסח, הכשרת כלים ומטבח, מכירת חמץ, ערב פסח, הכנות לליל הסדר, אפיית מצה, ליל הסדר, הרצאה של הרב שרמן על "גלות וגאולה" (האגודה להפצת תורה בוידיאו).
- **אגדה של הגדה** - (יסודי) - 57-- סרט אנימציה (בובות) הסוקר את ההגדה של פסח מנקודת מבט אקטואלית בעיני נער היושב ליד שולחן הסדר (סקופוס).
- **עלייה לרגל** - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - 73 א' - הסרט מספר על מהות העלייה לרגל לירושלים בעבר ועל חידוש מצווה זו בימינו. הסרט בשפה האמהרית.
- **הגדות מאויירות** - (על-יסודי) - 140 - מהי ההגדה המאויירת? מה סגנונה ודרך התפתחותה במשך הדורות בארצות השונות? כיצד משתלב תוכן רציני של ההגדה עם ציורים ואיורים, ומה משמעות האיורים והעיטורים ומקורותיהם? (שירות הסרטים הישראלי).
- **מגלות לגאולה** - (כל הגילים) - 145 - **תערוכה של חג הפסח**, שאורגנה על-ידי המועצה הדתית בבתי-ים. הסרט מלווה דברי הסבר והדרכה בתערוכה.
- **משה** - (רוסית) - 315 - (עבור עולים חדשים) - מתאר את דמותו של משה ומנסה להשוות אותו לגדולי הציונות (גשר).
- **חירות** - (על-יסודי) - 460 (1) - ירון לונדון משוחח עם ח"כ זבולון המר ז"ל והשר יוסי שריד על ההגדה של פסח ועל ליל הסדר (מהסדרה "שבעים פנים") (טלוויזיה כללית).
- **יציאת מצרים** - (יסודי) - 460 (1) - "הסנה בוער באש" - סרט מצוייר על שיעבוד בני ישראל במצרים: משפחת עמרם ויוכבד וניסיונם להציל את משה הרך הנולד מגזירת "כל הבן הילוד" (טלוויזיה כללית).



- **יציאת מצרים** - (חטיבת-ביניים ועל-יסודי) - 460 (2) - מקהלות ילדים שרות שירי אביב עם נעמי שמר (טלוויזיה כללית).
- **פסח במסורת יהודי בוכרה** - 551 - בהפקצ רננות - מכון למוסיקה יהודית.
- **סדר פסח לדוגמה** - 572 (2) - עריכת סדר עבור עולים חדשים - העורך שמואל סגל (שירות הסרטים הישראלי).
- **שירת הים** - (על-יסודי) - 588 - אורטוריה "שירת הים", פסח תשנ"ד - נתניה (טלוויזיה כללית).
- **חגי ישראל** (באמהרית) - (חטיבת-ביניים ועל-יסודי) --682 חנוכה: פורים: פסח. הסבר דיני החגים ומנהגיהם, נאומים של רבנים וקייסים, מסיבות חג, שולחן הסדר, משמעות ההגדה והמבנה המיוחד שלה (ההסתדרות הציונית).
- **סדר ליל פסח** (חטיבת-ביניים ומעלה) - 194 (כ.ר.), 289 (כ.ר.), 304 - תיאור יציאת מצרים בצורת כתבה טלוויזיונית מאותם הימים, בסגנון "מבט לחדשות". בכתבה צילומים "חיים" (מתוך הסרט עשרת הדיברות) ודברי פרשנות.
- **מצה זו** - (חטיבת-ביניים) - 6, 161 (כ.ר.), 289 (כ.ר.) - מצוות אכילת מצה בפסח; דרכי הכנת המצה ושימושיה בליל הסדר (מהסדרה "מושגים ביהדות") (טלוויזיה חינוכית).
- **שלוש רגלים** (רוסית) - 170, 250 (משרד הקליטה).
- **סדר פסח במסורת יהודי קוצ'ין** - 800 - בהפקת רננות - מכון למוסיקה יהודית.
- **הגדה עכשיו** - 804 - דיון בהנחיית מיכה פרידמן ובהשתתפות הרב שלמה בניזרי, הרב יוחנן פריד, שולמית אלוני, ד"ר עוז אלמוג, חיה הראל - על המשמעויות העכשוויות של המושגים, המנהגים והערכים הגלומים בהגדה של פסח. הנושאים הנידונים הם חירות, יחס לגויים, והגדת לבנד, ארץ ישראל, האמונה, ירושלים וליל הסדר (טלעד).
- **חג הפסח בשיר ובסיפור** - 773 - בשיר ובתמונות מוסברים כל מושגי החג (המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה).
- **מבט לחדשות העבר** - 180 (כ.ר.), 289 (כ.ר.), 304 - תיאור יציאת מצרים בצורת כתבה טלוויזיונית מאותם הימים בסגנון "מבט לחדשות" (הסוכנות היהודית).
- **והיא שעמדה** - פסח בשואה - 1047 - שאלות ותשובות על שמירת מצוות בעת מצוקה.
- **קישורים לאתרים ברשת לפסח (בעברית)** - ראה האתר של האגף לתרבות תורנית  
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/Pesach.htm>

### קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2012 תכנית לפסח / ל"ג בעומר.
- 2079 תכנית לפסח / חידון ל"ג בעומר.
- 2114 חידון פסח / פסח שני.
- 2121 שבת שירה / חודש ניסן באגדה.
- 2137 מצות ליהודי ברית המועצות / ארבע פרשיות.
- 2143 יציאת מצרים בדורנו / ל"ג בעומר בעדות.
- 2222 מעל פסגת הר הצופים / שירי פורים ופסח.
- 2252 סדר פסח בנוסח יהודי לוב.
- 2253 סדר פסח בנוסח יהודי טוניס.
- 2254 סדר פסח בנוסח יהודי מרוקו.
- 2255 סדר פסח בנוסח אשכנז.
- 2256 סדר פסח בנוסח יהודי תימן.
- 2257 סדר פסח בנוסח ספרדי ירושלמי.
- 2258 חבורת פסח (תלמוד תורה נחלה).
- 2288 בואו נשיר בפסח.
- 2290 שירי ההגדה.
- 2330 סדר פסח בנוסח יהודי כלכותא - הודו (רננות).
- 2341 טעם סמיכות פורים לניסן (הרב דרמר).
- 2342 פסח - הגאולה דוקא אחר עשר המכות (הרב דרמר).
- 2345 פסח שני - תוכן עניינו - מהו (הרב דרמר).
- 2347 פסח שני (הרב דרמר).
- 2349 שבת הגדול - נס בתוך נס (הרב דרמר).
- 2352 גלות ישראל במצרים דוקא טעם הדבר (הרב דרמר).
- 2354 פסח - בכבודו ובעצמו ולא על ידי שליח.
- 2359 ספירת העומר - תיקון המידות לא תועלת חברתית (הרב דרמר).
- 2363 פרשת החודש - תוכן משמעות החודש (הרב דרמר).
- 2391 סדר פסח בנוסח ספרדי ירושלמי מפי החזן עזרא ברנע (רננות).

## ב. יום העצמאות

### סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית) - מבחר

- "עמוד האש" ו"ארץ מולדת" (סדרות).
- **חלום ישן מדינה חדשה** - 155 - מסדרת "קשת וענף" - הכיסופים לארץ ישראל, מעמד הכרזת המדינה.
- **ואיפה רן?** 898, 155 - מסדרת "קשת וענף" - תכנית ליום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.
- **ושבו בנים לגבולם** - 492, 55 (ר) - תיאור ההתפתחות של כפר עציון.
- **לידתה של ישראל** - 403 (צרפ) (כ.ע.) - על תולדות מדינת ישראל במאה העשרים.
- **בעקבות ראשונים** - 794 - מאה שנות התיישבות (שירות הסרטים הישראלי).
- **שנות הכרעה** - 71 - סיפורה של הציונות מהרצל ועד להקמת המדינה (הסדרות ציונית).
- **השיבה לארץ המובטחת** - סרט ארכיון 745 - טלוויזיה כללית.
- **עץ או פלסטין** - סרט ארכיון 745 - טלוויזיה כללית.
- **אקסודוס** - 937 - (באנגלית עם כתוביות בעברית) - מאבקם של מעפילים ושל תנועות המחתרת בשלטון המנדט הבריטי עד להקמת מדינת ישראל.
- **מגילת עצמאות** - 101 - תיאור המצב ביום ה' באייר תש"ח (שירות הסרטים הישראלי).
- **בן גוריון - ארץ בה נחיה** - 531 - בן גוריון והעלייה ההמונית.
- **הודה של ארץ-ישראל** - 801 - סיפור האהבה הגדול בין עם וארץ דרך תקופות הפריחה, השממה הממושכת, המלחמות הרבות עד שחרור ירושלים והבעיות האקטואליות - הרצאתו של הרב מרדכי נויגרשל - יהדות מזוית שונה.
- **לול** - 151 - אורי זוהר ואריק אנשטיין מדגימים בדרך היתולית בעיה רצינית - בעיית דעות קדומות.
- **תעלומת כ"ג יורדי הסירה** - 63 - טלוויזיה כללית.
- **סיפורו של אלי כהן** - 1002 - BBC.
- **הסיפור האמיתי: האיסלאם והשקפותיה בעולם** - 39 - טלוויזיה כללית.
- **רוח צה"ל** - (ערכת סרטים למפקד) 750 - קצין חינוך ראשי.
- **גיבורים בעל כורחם** - 368, 362, 361 - הקומנדו הימי, שני טייסים, מנחם אנסבכר.
- **ששת הימים** - 545 (כ.ר) - תיאור מלא ומפורט של מלחמת ששת הימים (שירות הסרטים הישראלי).
- **מבצע יהונתן** - 648 - סרט עלילתי על מבצע אנטבה (טלוויזיה כללית).
- **גינין** - 107 - יומן מילואים - מבצע "חומת מגן" (טלוויזיה כללית).

- **קוד אלקנה** - 869 - תיאור החיים במכינה הקדם צבאית "בני דוד" בעלי (שירות הסרטים הישראלי).
  - **פיאות ירוקות** - 1025 - על הנח"ל החרדי (טלעד).
  - **אפשר לעשות זאת / נועם** - 802, 586 - הקשיים הכרוכים בשירות הצבאי של הצעיר הדתי בצה"ל - סיפור חייו ונפילתו של נועם כהן ז"ל.
  - **קרב בדרך לירושלים** - 1076, 1948 - סיפורו של קרב בדרך לירושלים במלחמת תש"ח (טלוויזיה כללית).
  - **הוא הלך בשדות** - 1029 - מחזה על פי ספרו של משה שמיר (טלוויזיה כללית).
  - **אלטלנה** - 255 - סיפורה של אניית האצ"ל אלטלנה (טלוויזיה כללית).
  - **הצנועות והחסודות** - 1101 - הרבנות הראשית לישראל - דיון על הרבנות הראשית בעבר ובהווה (ערוץ התכלת).
  - **קישורים לאתרים ברשת ליום העצמאות (בעברית)**
- <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet/ChageyIsrael/Zikaron-Atzmaut.htm>

#### קלטות קול (מבחר)

- 2001 - מבצע עזרא ונחמיה / מרבד הקסמים.
- 2007 - עליית יהודי מרוקו / יציאת אירופה תש"ז.
- 2009 - יהודה הלוי / כ"ט בנובמבר 1947.
- 2011 - הגדודים העבריים.
- 2026 - מסיפורי עדות ישראל (עיראק) / תוניס, עיראק.
- 2027 - מסיפורי עדות ישראל (תימן) / מסיפורי עדות ישראל (תורכיה).  
ילדי המחותרת (המנדט הבריטי) / המכשול (על ההלשנה).
- 2043 - שיחת מילואימניקים.
- 2057 - הבילויים / הברון רוטשילד
- 2126 - מצוות יישוב הארץ / חידון ל"ג בעומר.
- 2170 - הבריחה.
- 2174 - תקומת ישראל - הרצל / חומה ומגדל.
- 2175 - תקומת ישראל - ירושלים.
- 2176 - מלחמת העצמאות / תקומת ישראל.
- 2180 - אהבת ציון - עבר וערב.
- 2182 - ירושלים לדור ודור - לפני מלחמת ששת הימים.

- 2238 - שירי הרב ישעיהו שפירא (האדמו"ר החלוץ).
- 2406 - סיפור גוש עציון.
- 2419 - "בראש צבאיי" - כשעולים על מדים.
- 2420 - "בראש צבאיי" - מסע בעקבות האידיאלים האבודים.
- 2530 - "בראש צבאיי" - המכינות הקדם-צבאיות.
- 2428 - מאה שנות ציונות - הרב אלישע וישליצקי.
- 2433 - מאור כשדים ולא עד אוסלו - הרב אלישע וישליצקי.
- 2434 - היבטים על מלחמה ומוסר - הרב אלישע וישליצקי.
- 2439 - מקור המשפט וסמכות השופטים בישראל - הרב אלישע וישליצקי.
- 2463 - חינוך לציונות דתית - הרב יונה גודמן.
- 2580 - מוסר המלחמה - הרב יעקב מדן, הרב דניאל שילה, הרב יצחק שילת.

## פתרונות לתשבץ "משחק דרך: מקומות בירושלים"

- |                 |                |
|-----------------|----------------|
| 1. יד אבשלום    | 7. מאה שערים   |
| 2. רובע יהודי   | 8. שילוח       |
| 3. ויה דלה רוזה | 9. הראל        |
| 4. שערים        | 10. זהב        |
| 5. הרצל         | 11. הולילנד    |
| 6. יד ושם       | 12. בית המקדש. |

## פתרונות ל"היכן האפיקומן"

- |                |                   |
|----------------|-------------------|
| 1. בדיקת חמץ   | 6. להודות         |
| 2. כרפס        | 7. סבבוני         |
| 3. יוסי הגלילי | 8. בנים           |
| 4. סיני        | 9. אוכלים אפיקומן |
| 5. שמחה        |                   |

התשובה: בכיס של סבא

חג כשר ושמה !